

Bestemmingsplan Ruimte voor de Rivier - Fabrieksweg ong. Elst (Ut.)

Toelichting

Definitief

Grontmij Nederland B.V.
Arnhem, 10 april 2012

Verantwoording

Titel : Bestemmingsplan Ruimte voor de Rivier - Fabrieksweg ong. Elst (Ut.)

Subtitel : Toelichting

Projectnummer : 299493

Referentienummer :

Revisie :

Datum : 10 april 2012

Auteur(s) : mr. A.N. Janse, ir. E. von Wersch

E-mail adres : ton.janse@grontmij.nl

Gecontroleerd door :

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door :

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Velperweg 26
6824 BJ Arnhem
Postbus 485
6800 AL Arnhem
T +31 26 355 83 55
F +31 26 445 92 81
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Ligging en begrenzing.....	5
1.3	Geldende bestemmingsplannen	5
1.4	Milieueffectrapport (MER).....	6
1.5	Leeswijzer	6
2	Planbeschrijving.....	7
2.1	Inleiding.....	7
2.2	Ruimtelijk-functionele structuur.....	7
2.3	Bodem.....	8
2.4	Landschap.....	8
2.5	Geomorfologie, archeologie en cultuurhistorie	9
2.6	Natuur	12
3	Toekomstige situatie	14
4	Beleidskader	17
4.1	Inleiding.....	17
4.2	Rijksbeleid.....	17
4.3	Provinciaal en regionaal beleid	24
4.4	Gemeentelijk beleid	28
5	Uitvoeringsaspecten	29
5.1	Inleiding.....	29
5.2	PlanMER.....	29
5.3	Bodem.....	30
5.4	Water.....	32
5.5	Geluidhinder.....	37
5.6	Luchtkwaliteit.....	38
5.7	Externe veiligheid.....	39
5.8	Natuurwaarden en flora en fauna	39
5.9	Landschap.....	45
5.10	Archeologie en cultuurhistorie.....	46
5.11	Verkeer en ontsluiting	46
5.12	Leefomgeving	47
5.13	Kabels en leidingen.....	47
5.14	Conclusie	47
6	Juridische planopzet	48
6.1	Opzet bestemmingsplan	48
6.2	Nadere toelichting op de regels	48
7	Uitvoerbaarheid.....	51
7.1	Handhaving.....	51
7.2	Economische uitvoerbaarheid.....	51
7.3	Maatschappelijke uitvoerbaarheid	51

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 1993 en 1995 hadden de Rijn en de Maas te kampen met zeer hoge waterstanden. Naar aanleiding hiervan is gebleken dat de Rijntakken en de (bedijkte) Maas grotere hoeveelheden water moeten kunnen afvoeren dan de hoeveelheid waarmee tot dusver rekening werd gehouden. Omdat de dijken op de meeste plaatsen hierdoor niet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromen voldoen, zijn maatregelen nodig. In 2000 heeft het kabinet het Rijksprogramma Ruimte voor de Rivier gekozen als uitgangspunt voor een nieuwe aanpak van hoogwaterbescherming. In plaats van het verhogen en versterken van dijken, moet de rivier meer ruimte krijgen. Daarbij is als uitgangspunt genomen 'geen dijkversterking, tenzij...'.

Dit Rijksprogramma heeft geleid tot de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier (januari 2007) die bestaat uit ruim dertig samenhangende maatregelen – het Basispakket – dat de rivier meer ruimte moet geven. De doelstellingen die ten grondslag liggen aan PKB Ruimte voor de Rivier zijn:

- het brengen van de bescherming van het rivierengebied op het vereiste wettelijk niveau;
- het verbeteren van de ruimtelijke en de natuurlijke kwaliteit van het rivierengebied.

Het project Ruimte voor de Rivier 4 Maatregelen Nederrijn heeft betrekking op een viertal maatregelen uit het Basispakket, te weten:

- uiterwaardvergraving Doorwerthse Waarden;
- uiterwaardvergraving Middelwaard;
- uiterwaardvergraving De Tollewaard;
- obstakelverwijdering Elst.

Voorliggend bestemmingsplan heeft betrekking op de maatregel obstakelverwijdering Elst.

De maatregel obstakelverwijdering Elst heeft twee doelstellingen:

- een veiligheidsdoelstelling (verlagen van de hoogwaterstand);
- een ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling.

In de PKB Ruimte voor de Rivier is een pakket maatregelen vastgesteld dat de rivieren meer ruimte geeft. Hiermee krijgt het Nederlandse rivierengebied uiterlijk in 2015 een betere bescherming tegen hoogwater. Tegelijkertijd verbetert de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied. Voor elk van de ingrepen in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier heeft de overheid bepaald welke waterstandsverlaging gerealiseerd dient te worden: de zogenaamde taakstelling. Het uiteindelijke ontwerp dient getoetst te worden aan deze hydraulische taakstelling.

Door een nieuw en beter model voor het berekenen van de waterstand en de aankoop van de voormalige steenfabriek bij Elst, welke ontmanteld zal worden, kan voor deze locatie een grotere waterstandsverlaging bereikt worden dan in de PKB is vastgelegd (13 cm in plaats van 5 cm). Deze extra waterstandsverlaging bij Elst zorgt ook voor waterstandsverlaging bij de Tollewaard. Dat biedt mogelijkheden om de uiterwaardvergraving De Tollewaard minder ingrijpend aan te pakken, waardoor daar extra ruimte voor ruimtelijke kwaliteit ontstaat. Voor de variantenstudie obstakelverwijdering Elst is daarom uitgegaan van een benodigde waterstandsverlaging van 13 cm tussen rkm 916 en rkm 917 (doelstelling voor het ontwerp).

Versterken van de ruimtelijke kwaliteit is naast veiligheid een belangrijke tweede doelstelling van het project Ruimte voor de Rivier. Het rivierengebied is een landschap met bijzondere kwaliteiten. De maatregelen die in het rivierengebied getroffen moeten worden, kunnen ingrijpend zijn. De transformatie van het rivierengebied wordt aangegrepen om tegelijkertijd de ruimtelijke kwaliteit te versterken. De voor veiligheid noodzakelijke maatregelen worden gekoppeld aan het vergroten van de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van het gebied.

1.2 Ligging en begrenzing

Het plangebied omvat de gronden van de voormalige Machinistenschool Elst en de steenfabriek bij Elst alsmede aanliggende onbebouwde percelen. Aan de westzijde wordt het plangebied begrensd door de grens met de gemeente Utrechtse Heuvelrug en aan de oostzijde door de Elster Buitenwaarden. De Nederrijn tot aan de grens met de gemeente Buren maakt eveneens deel uit van het plangebied. Op afbeelding 1 is het plangebied globaal weergegeven.

Afbeelding 1. De globale begrenzing van het plangebied (rood gemarkeerd).

1.3 Geldende bestemmingsplannen

Voor het plangebied geldt het bestemmingsplan Buitengebied 2010, vastgesteld door de raad van de gemeente Rhenen in zijn vergadering van 20 september 2011. Tegen het bestemmingsplan is beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ingesteld alsmede is een verzoek om voorlopige voorziening ingediend bij de voorzitter van de Afdeling. Bij uitspraak van 16 februari 2012, nummer 201112435/2/R3, heeft de voorzitter het verzoek afgewezen hetgeen met zich meebrengt, dat per die datum het bestemmingsplan in werking is getreden, maar nog niet onherroepelijk is.

Het plangebied heeft in dat bestemmingsplan de bestemmingen “Agrarisch” (artikel 3), “Bedrijf” (artikel 4), “Water” (artikel 22) en de dubbelbestemmingen “Waarde – Archeologie” (artikel 28) en “Waterstaat – Waterkering” (artikel 33). Binnen deze bestemmingen past niet hetgeen voorliggend bestemmingsplan beoogt mogelijk te maken.

1.4 Milieueffectrapport (MER)

De maatregel obstakelverwijdering Elst is een activiteit die mogelijk effecten heeft op onder andere natuur, milieu en cultuurhistorische waarden. Om deze belangen een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming wordt de procedure voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) gevolgd. Het doel van de m.e.r. is het integreren van de milieuoverweging in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's, zoals een vergunning. De resultaten van de beoordeling wordt vastgelegd in een milieueffectrapport (MER).

In het Besluit m.e.r. is vastgesteld welke activiteiten m.e.r.-plichtig of m.e.r.-beoordelingsplichtig zijn. Dit is mede afhankelijk van het type activiteit, het soort besluit en de omvang van de activiteit. Daarnaast is er onderscheid tussen plan-m.e.r. (voor kaderstellende plannen) en project-m.e.r. (voor besluiten op basis waarvan realisatie mogelijk is).

Ten behoeve van voorliggend bestemmingsplan is het PlanMER Obstakelverwijdering Elst (Boskalis bv, 21 maart 2012, documentnummer NR-RAP-000) opgesteld. In hoofdstuk 5 wordt verder op het planMER ingegaan.

1.5 Leeswijzer

Na dit inleidende eerste hoofdstuk wordt in hoofdstuk 2 de huidige situatie in het plangebied beschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de nieuwe ontwikkeling uiteengezet. In hoofdstuk 4 wordt relevant beleid en relevante wetgeving beschreven. Hoofdstuk 5 gaat in op de verschillende uitvoeringsaspecten. In dat hoofdstuk komt de haalbaarheid van het plan aan de orde. In hoofdstuk 6 wordt de wijze van bestemmen toegelicht. Het betreft een toelichting op de regels en de verbeelding van dit bestemmingsplan. In hoofdstuk 7 worden de uitvoerbaarheidsaspecten beschreven.

2 Planbeschrijving

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van de bestaande situatie in het plangebied. De bestaande ruimtelijk-functionele structuur, waarden en functies worden beschreven.

2.2 Ruimtelijk-functionele structuur

Binnen het plangebied liggen de gronden van de voormalige Machinistenschool Elst en de voormalige steenfabriek Timmermans en Zonen B.V.

Bekend is dat zich reeds in 1660 op deze locatie een steenbakkerij bevond. In 1877 werd op het terrein een steenfabriek in de vorm van een veldoven opgericht. Later werd de fabriek omgebouwd tot een ringoven en vervolgens weer tot vlamoven. De laatste modernisatie betrof de bouw van een volledig geautomatiseerde gasgestookte tunneloven. De fabriek produceerde ongeveer 40 miljoen stenen per jaar. De klei daarvoor werd onder meer in de Amerongse Bovenpolder gewonnen.

De schoorsteen diende om verbrandingsgassen te kunnen afvoeren en is waarschijnlijk in 1884 gebouwd vanwege toentertijd de plaatsing van een stoommachine bij de fabriek. De schoorsteen is de laatste nog compleet aanwezige fabrieksschoorsteen in de gemeente Rhenen en is vanuit cultuurhistorie een waardevol object. De schoorsteen is een beeldbepalend bouwwerk aan de zuidwestrand van het dorp Elst (bron: Utrechtse Stichting voor Industrieel Erfgoed (USINE)). De steenfabriek is in 2009 aangekocht door Rijkswaterstaat en zal worden ontmanteld. Het streven is erop gericht om de schoorsteen te behouden. Een en ander is afhankelijk van voldoende financieringsmogelijkheden. Een definitief besluit hierover zal eind 2012 worden genomen.

Afbeelding 2. De schoorsteen op het terrein van de voormalige steenfabriek (Bron: Utrechtse Stichting voor Industrieel Erfgoed (USINE)).

Het gebied ten westen van het plangebied is grotendeels als natuurgebied in gebruik. Aan de oostkant, net buiten het plangebied, ligt de monumentale dwarshuisboerderij De Opslag. Deze boerderij is een beschermd rijksmonument.

Momenteel wordt het plangebied ontsloten met twee toegangswegen: vanaf de Elsterstraatweg via een insteekweg (Fabrieksweg) naar het terrein van de voormalige steenfabriek en vanaf de Rijksstraatweg via de weg De Opslag naar de monumentale boerderij De Opslag. Deze laatste toegangsweg komt uit bij de verderop gelegen loswal. Verder is het gebied niet toegankelijk. Ook de oever van de Nederrijn is niet toegankelijk.

Rondom het plangebied bevinden zich gronden met een agrarische of natuurfunctie. Aan de westzijde van het plangebied bevindt zich de Amerongse Bovenpolder en aan de oostzijde de Elster Buitenwaarden.

Aan de noordrand van het plangebied worden langs de Oude Weg tien woningen gebouwd, waarvan er zeven reeds bewoond zijn.

2.3 Bodem

De locatie ligt op de overgang van stuwwal naar rivier, op een plek waar de uiterwaard niet breed is. De ondergrond op vrijwel de gehele locatie is sterk door de mens beïnvloed. De terreinen van de steenfabriek en de Machinistenschool zijn opgehoogd met bouw- en slooppuin, misbaksels van de baksteen fabricage en puin of baksteenhoudend zand of klei. De dikte van de puinlagen is zeer grillig. Verder is veel van de omringende gronden ten behoeve van de baksteenindustrie vergraven. Dit heeft geleid tot vlakke door afgraving. Aan de oostkant van de steenfabriek is een geul ontstaan door kleiwinning ten behoeve van versterking van de kade langs de bebouwingsrand van Elst.

De bodem is oorspronkelijk geclassificeerd als ooivaaggrond, bestaande uit kalkrijke zware zavel en lichte klei. Een strook van ongeveer 150 meter breedte, parallel aan de westgrens van het plangebied, bestaat uit poldervaaggronden, bestaande uit kalkloze zware zavel en lichte klei.

De lokale bodemopbouw is als volgt. Ter plaatse van het terrein van de steenfabriek bestaat de bovengrond uit een kleilaag. Deze kleilaag varieert in dikte. Ten noorden van de steenfabriek komt de kleilaag tot circa 5 m -mv voor, met uitzondering van een zandlaag tussen circa 1 en 1,5 m -mv. Ter hoogte van de noordelijke rand van het bedrijfsterrein wordt de kleilaag tot circa 1,5 m -mv aangetroffen en daaronder een zeer grove zandlaag tot 4 m -mv. Ter hoogte van het midden (noord-zuid) van het bedrijfsterrein is tot circa 1 m -mv klei aangetroffen en vervolgens grof zand tot 3,5 m -mv. Ter hoogte van de zuidzijde van het bedrijfsterrein is tot 1,5 m -mv klei aanwezig en hieronder tot 5 m -mv grindig (matig) grof zand.

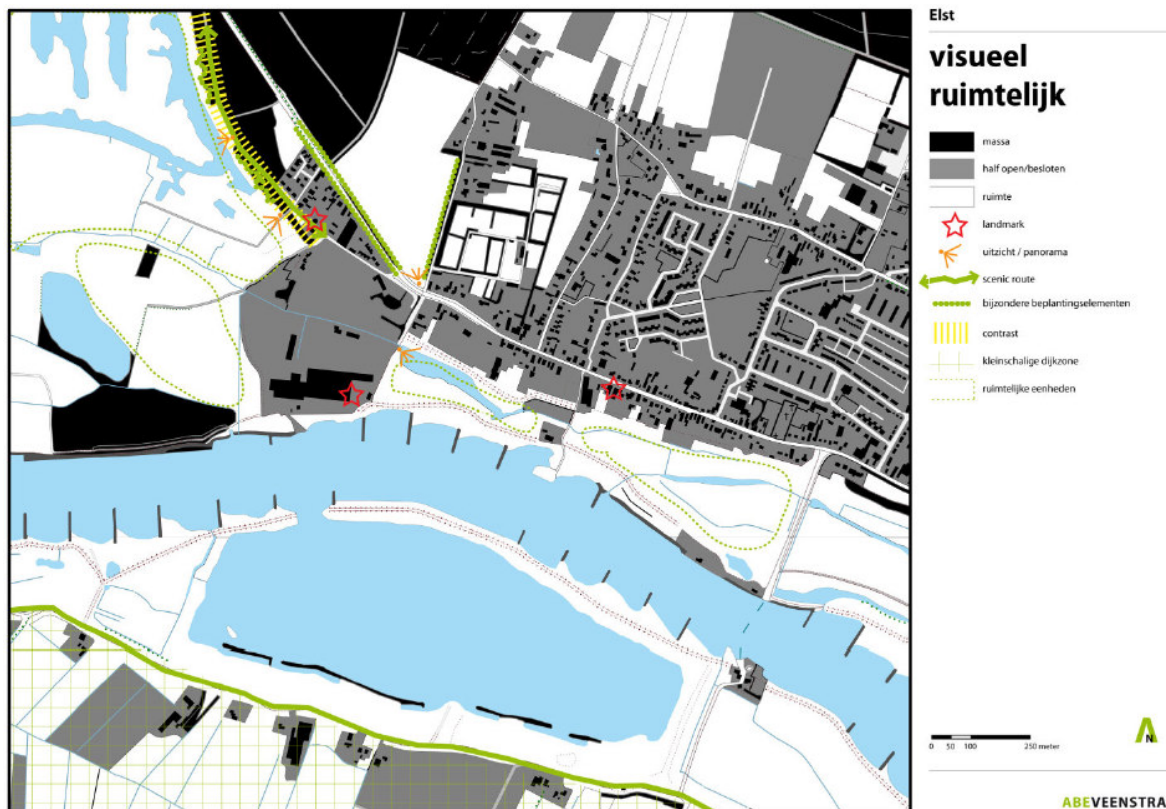
2.4 Landschap

De omgeving van de Machinistenschool Elst is zeer karakteristiek, met hoge landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Samen met de aangrenzende Amerongse Bovenpolder en Elster Buitenwaarden vormt het gebied de overgang van het rivierengebied naar de beboste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug, met de dorpen Elst en Amerongen op de grens daarvan.

De contrastrijke overgang van stuwwal naar open uiterwaard is een belangrijke ruimtelijke kwaliteit. In de Amerongse Bovenpolder vormt de bosrand een fraaie rand naar de natte en open uiterwaard. Ter plekke van de steenfabriek is dit contrast verdwenen door de verhoogde terreindelen en begroeiing op de randen.

Bij Elst wordt de overgang van stuwwal naar uiterwaard gevormd door de achterkanten van de huizen langs de Rijksstraatweg. De kwaliteit van deze achterkanten is wisselend en minder contrastrijk dan de beboste helling verderop.

De schoorsteen van de steenfabriek en molen 't Wissel vormen belangrijke landmarks binnen het gebied. Op enige afstand is kasteel Amerongen een uniek en beeldbepalend element.

Afbeelding 3. Landschapsanalyse Machinistenschool Elst, Abe Veenstra landschapsarchitect (maart 2009).

2.5 Geomorfologie, archeologie en cultuurhistorie

Het plangebied ligt in het Rivierengebied, op de rand van het Midden-Nederlandse zandgebied. De ondergrond bestaat uit fluviatiele afzettingen van de Rijn. Langs de Nederrijn valt dit reliëf weg vergeleken met de stuwwal die direct ten noorden van de Nederrijn en het plangebied ligt. Het smeltwater heeft ook sandrs (waaivormige afzettingenvorm) gevormd over de helling van de stuwwal. De sandr is in het plangebied door de Rijn ondermijnd en “weggegeten”, waardoor een relatief vlakke uiterwaard is ontstaan, met een opvallende steilrand als scheiding tussen stuwwal en rivierdal.

In het plangebied zijn drie geomorfologische vormen nog in gave staat aanwezig (zie afbeelding 5):

- Meanderruggen en geulen in uiterwaard (appelgroen gekleurde gronden, nr. 1 in afbeelding 4).
- Laaggelegen vlakke in een uiterwaard in gave staat (mintgroen gekleurde gronden, nr. 2 in afbeelding 4).
- Oeverwal in uiterwaard (appelgroen gekleurde gronden, nr. 3 in afbeelding 4).

Verder bevinden zich in het plangebied een grote afgegraven vlakte en bebouwing (donkergrijs resp. lichtgrijs gekleurde gronden, afbeelding 4) in het plangebied. Midden in het plangebied ligt opgehoogd terrein (roze gekleurde gronden, afbeelding 4).

De sandr (onderdeel van de Utrechtse Heuvelrug) en de Ameringse Bovenpolder (westelijk van het plangebied) zijn aardkundig waardevol.

Afbeelding 4. Uitsnede geomorfologische kaart van Nederland (het plangebied is globaal d.m.v. een rode markering aangeduid).

Het gebied is in de eerste helft van de 19e eeuw in gebruik als weiland, waarbij ook water in het gebied aanwezig is. Ook de zomerkade is al aanwezig. Bewoning vindt plaats langs de rijks-weg, de tuinen liggen aan de uiterwaard. Langs sommige sloten en paden staan bomenrijen. Op de topografische militaire kaart uit 1846 en de kadasterkaart van rond 1832 loopt een weg door plangebied. Deze vervolgt zijn weg aan de overkant van de rivier naar de aldaar liggende steenfabriek. Naar de, net buiten het plangebied gelegen, boerderij De Opslag loopt een, nu nog aanwezige, verhoogde weg. Hier ligt ook een aanlegplaats langs de rivier. Het beeld verandert in 1896 als een steenfabriek is ontstaan. De meeste veranderingen zijn uit de 20e eeuw. In 1912 zijn de kribben in de rivier opgetekend. De weg naar de steenoven aan de overkant is inmiddels verdwenen.

Op de kaart van 1957 is te zien dat aan de noordwestkant van het plangebied meer woningen worden gebouwd. Dan is ook een vergraving te zien aan de noordkant van de steenfabriek. Op deze kaart is ook de vorm van het overgebouw ingetekend zoals het tegenwoordig nog heeft. Recent is de geul in het midden van het plangebied uitgegraven en daardoor verbreed. Direct ten noorden van de geul ligt een nieuwe 'dijk'. Ook zijn meer woningen gebouwd op de sandr. In – en net buiten – het plangebied zijn volgens de Cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Utrecht verschillende patronen en elementen aanwezig met hoge waarden:

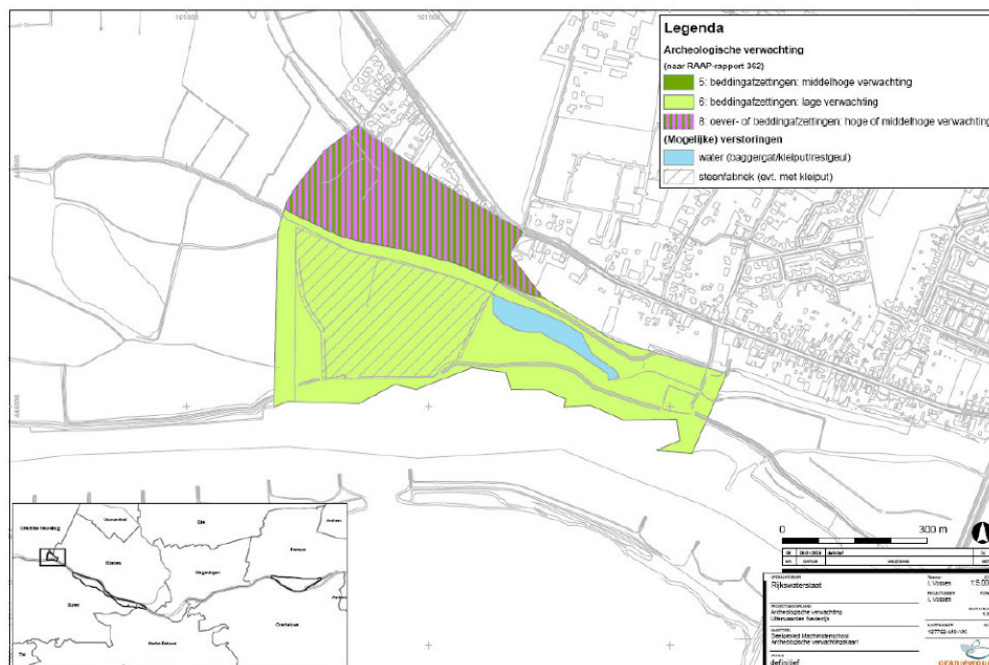
- De blokverkaveling in de Amerongse Bovenpolder (ontstaan in de periode 1000-1300 n.Chr.) is van hoge waarde. In het plangebied is deze blokverkaveling op het steenfabrieksterrein niet aanwezig. Deels is de verkaveling terug te vinden in sloten en geulen. Ook de huidige sloot midden op het fabrieksterrein geeft nog historische verkaveling aan. Ook de Fabrieksweg geeft een oude perceelsgrens aan.
- De zomerdijk uit de periode 1300-1500 heeft een hoge cultuurhistorische waarde.
- Net buiten het plangebied staat de dwarshuisboerderij De Opslag (rijksmonument) uit het begin van de 19^e eeuw.
- De oude kern van dorp Elst (buiten het plangebied) is van hoge waarde. Het gaat hierbij om de ontwikkelingen uit de periode 400-1000 n.Chr.
- Net buiten het plangebied ligt de molen De Wissel (1855).

De steenfabriek heeft eveneens een zeer hoge cultuurhistorische waarde, vanwege de aanwezigheid van een kleiput. Deze kleiput ligt echter niet op het steenfabrieksterrein.

Afbeelding 5. Uitsnede Cultuurhistorische waardenkaart provincie Utrecht (het plangebied is globaal d.m.v. een rode marking weergegeven).

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het buitendijks gelegen gebied over het algemeen een lage verwachting, omdat de uiterwaarden bodemkundig minder goed zijn gekarteerd en omdat er minder archeologische waarnemingen zijn gedaan. Ook is de kans op verstoring door de rivier groot. Omdat de sandr op de grens van het plangebied altijd een hoger gebied is geweest, is daarvoor wel een hoge kans aan te geven op aantreffen van archeologische resten. Uit het archeologisch onderzoek voor het Ruimte voor de Rivier project blijkt, dat voor verschillende delen van het plangebied verschillende archeologische verwachtingswaarden gelden.

Afbeelding 6. Archeologische verwachtingskaart plangebied.

Het noordelijke deel van het gebied heeft een hoge of middelhoge verwachtingswaarde. Daar is in het kader van dit bestemmingsplan geen archeologisch booronderzoek uitgevoerd. In verband hiermee is in dit bestemmingsplan voor dat deel van het gebied een archeologische (dubbel)bestemming opgenomen.

Het zuidelijke deel van het gebied is onderzocht op eventuele vindplaatsen. Deze zijn niet aangetroffen (Oranjewoud, 3 maart 2011, Archeologische Rapporten Oranjewoud 2011/14). In verband hiermee is dat deel van het gebied door het bevoegd gezag vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling. Daarbij is tevens bepaald dat een Programma van Eisen (PvE) dient te worden opgesteld voor archeologische begeleiding (AB) om het opsporen en documenteren van eventueel aanwezig maritiem erfgoed te borgen.

2.6 Natuur

Een groot deel van het plangebied omvat de uiterwaarden van de Nederrijn. De Nederrijn moet in perioden met hoge rivierafvoer 1/6 van de Rijnafvoer voor haar rekening nemen. In perioden met lage rivierafvoer wordt het water op peil gehouden door de stuw bij Amerongen. De uiterwaarden variëren in breedte en hoogteligging. De uiterwaarden bestaan voornamelijk uit graslanden, afgewisseld met enkele akkers, meidoornhagen, knotwilgen, bosjes, moerasgebiedjes, ontgrondingsgaten en geïsoleerde oude riviertakken.

Door de hoge waterstanden (als gevolg van stuwing) zijn veel delen van de uiterwaarden vrij nat, wat wordt versterkt door de toevoer van kwelwater vanaf de stuwwallen. De natte graslanden, moerassen en oude waterlopen zijn van belang voor rustende en foeragerende ganzen, eenden, weidevogels en broedvogels.

Karakteristiek voor dit gebied is de overgang van het rivierenlandschap naar de hogere gronden: de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug. Op deze overgangen komen restanten van hardhoutoibossen voor. Door kwel vanuit de rivier en vanuit hogere gronden kan het water in poelen en plassen in de uiterwaarden van goede kwaliteit zijn. Een deel van de Amerongse Bovenpolder is aangewezen onder de Habitatrictlijn en bevat een hoge uiterwaard waar soortenrijke glanshaverhooilanden voorkomen. Het is een geaccidenteerd terrein met hoge, droge ruggen en vochtige laagten die incidenteel geïnuundeerd worden.

Het plangebied ligt deels binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het terrein van de steenfabriek en de voormalige machinistenschool vallen buiten deze begrenzingen. In het ontwerpaanwijzingsbesluit (juli 2008) van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn zijn in verband met de bescherming van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld voor de volgende habitattypen, habitatsoorten, broedvogelsoorten en niet-broedvogelsoorten.

Habitattypen: Slikkige rivieroever; Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver); Droge hardhoutoibossen.

Habitatsoorten: Zeeprik; Rivierprik; Grote modderkruiper; Kamsalamander.

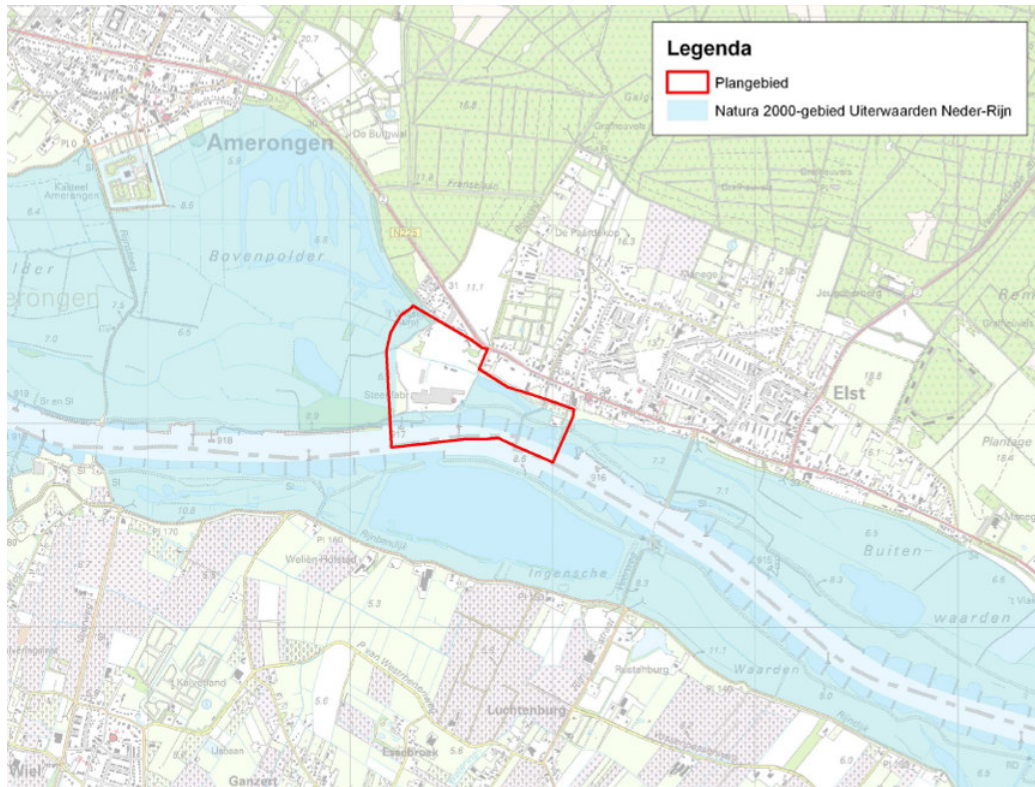
Broedvogelsoorten: Kleine zwaan; Nonnetje; Porseleinhoen; Kwartelkoning; IJsvogel.

Niet-broedvogelsoorten: Fuut; Aalscholver; Kolgans; Grauwe gans; Smient; Krakeend; Pijlstaart; Slobeend; Tafeleend; Kuifeend; Meerkoet; Kievit; Grutto; Wulp; Oeverzwaluw.

De instandhoudingsdoelstellingen gelden voor het gehele gebied uiterwaarden Nederrijn. Er is nog geen definitief aanwijzingsbesluit.

Deels ligt het plangebied in de EHS en grenst het aan de EHS. Tussen het terrein van de machinistenschool en het terrein van de steenfabriek loopt een Ecologische verbindingzone (EVZ), die deel uitmaakt van de robuuste verbindingzone aan de zuidzijde van de Gelderse Vallei.

Deze verbingszone loopt door de uiterwaarden van de Rijn, door de Blauwe Kamer en de uiterwaarden van Rhenen en Elst. Met betrekking tot de doelsoorten voor deze verbingszone sluit de provincie Utrecht aan bij de Natura 2000-doelen. Er zijn geen aparte doelsoorten uitgewerkt voor deze verbingszone. De landbouwgebieden zijn benoemd als prioritair gebied, omdat zij een essentiële schakel in deze robuuste verbingszone vormen. Het terrein van de machinistenschool en van de steenfabriek zijn benoemd als indicatief uitwerkingsgebied. Voor de uitwerkingsgebieden geldt dat gebiedscommissies gaan uitwerken welk (deel van het) uitwerkingsgebied alsnog prioritair moet te worden. De provincie Utrecht beslist uiterlijk in 2013 over de uitwerkingsgebieden.

Afbeelding 7. Begrenzing Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn ter plaatse van het plangebied (globaal d.m.v. een rode markering aangeduid).

3 Toekomstige situatie

Het voornemen is het obstakelvrij maken van een deel van de uiterwaarden bij Elst. Door het obstakelvrij maken wordt een bijdrage geleverd aan het behalen van de veiligheidsdoelstellingen voor de Neder-Rijn en wordt tegelijkertijd een impuls gegeven aan de ruimtelijke en natuurlijke kwaliteit van het gebied.

Kern van het voornemen is dat een fors deel van het steenfabriekterrein (het gebied langs de rivier) en een beperkt deel van het terrein van de voormalige Machinistenschool (het gebied aansluitend aan de dorpskern) worden afgegraven. Daarnaast wordt de beleving van de rivier en uiterwaard geoptimaliseerd. Het beheer van het gebied wordt na de inrichting betrokken bij de naastgelegen Amerongse Bovenpolder waardoor een groter aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Tegelijkertijd wordt de ecologische verbinding tussen de Amerongse Bovenpolder en de Elster Buitenwaarden versterkt, en daarmee de verbinding tussen de Amerongse Bovenpolder en de Utrechtse Heuvelrug.

Op het resterende deel van de terp van de voormalige steenfabriek kan een kleinschalige horecavoorziening als 'theetuin' worden ontwikkeld. Utrechts Landschap ontwikkelt hier ideeën voor. De theetuin is bij zeer hoog water niet bereikbaar. Indien financiering kan worden gevonden, blijft de schoorsteen staan als herinnering aan de steenfabriek en als monument van het rivierenlandschap.

Aan de voet van de terp komt een passantensteiger. Hier is het mogelijk de waterkant te bereiken. Bij de steiger komen geen voorzieningen, zoals licht. Het wordt ook niet toegestaan om 's nachts aan de passantensteiger te verblijven.

Aansluitend aan de terp komt aan de westkant een ooibos. Het ooibos helt van terphoogte naar maaiveld in westelijke richting en ligt in de stroomluwte van de terp. Een deel van het ooibos wordt opgehoogd, waardoor er verschillende overstromingsfrequenties ontstaan in het ooibos.

De watergang die midden door het plangebied loopt wordt verbreed. De verbrede watergang wordt met een rietkraag aan de noordzijde ingericht, vergelijkbaar aan het profiel van de bestaande watergang. De terp is voor voetgangers en fietsers bereikbaar via een lange brug – die ook voor mindervaliden toegankelijk is – over de watergang en vervolgens een pad door een laaggelegen weide die ontstaat door het afgraven van het tasveld (steendrogerij) van de steenfabriek.

Omdat de ruimte op de terp beperkt is en stilte daar een groot goed is, is er een parkeerplaats voor bezoekers nabij de provinciale weg geprojecteerd. Deze parkeervoorziening heeft een capaciteit van dertig parkeerplaatsen. De parkeervoorziening is bedoeld voor recreanten, wandelaars, natuurliefhebbers en bezoekers van de theetuin om daar de auto te kunnen parkeren en vervolgens het gebied in te kunnen gaan dan wel de theetuin te kunnen bezoeken. De parkeervoorziening wordt ontsloten via de Oude Weg. Uit een vergelijking tussen deze optie en een ontsluiting via de Fabrieksweg is vastgesteld dat ontsluiting via de Oude weg de voorkeur verdient, met name vanuit het aspect verkeersveiligheid.

Naast een toegangsweg voor voetgangers en fietsers is er een toegangsweg voorzien voor beheer en bevoorrading van de theetuin en voor hulpdiensten. Deze toegangsweg is half verhard ligt parallel aan het voetgangers-/fietspad. Deze toegangsweg passeert de watergang via een 'voorde' (een doorwaadbare plaats) met een diepte van maximaal 25 cm.

In het gebied worden voor de recreanten paden aangelegd. Vanaf de parkeerplaats naar de terp komt een fiets- en wandelpad. Dit pad loopt vanaf de terp door tot de passantensteiger. Een tweede fiets- en wandelpad ligt over de zomerdijk. Dit pad komt het plangebied binnen bij de oude boerderij De Opslag en loopt naar de terp. In de toekomst wordt dit pad misschien vanaf de terp doorgetrokken richting het gebied Amerongse Bovenpolder. Dit is op dit moment echter nog niet zeker.

De zomerkade wordt beperkt verlaagd. De overstromingsfrequentie van het achterliggende gebied neemt echter niet toe. De maatregel resulteert daarmee niet in het vaker overstroomd van het gebied achter de zomerkade (met name Amerongse Bovenpolder en Elster Buitenwaarden), maar wel in een groter bergingsvolume in geval van overstroming.

Stichting Het Utrechts Landschap zal het gebied gaan beheren, met uitzondering van de gronden die eigendom van de gemeente Rhenen zijn en de passantensteiger.

Voor enkele hier genoemde maatregelen, i.c. de passantensteiger, de parkeervoorziening en het fiets- en wandelpad over de zomerdijk gelden wel verschillende voorbehouden vanwege financiën dan wel vanwege de toetsing aan de Natura 2000 doelen.

Naast de bovengenoemde ontwikkelingen zullen ook onderstaande kleinschalige ontwikkelingen plaatsvinden:

- meer natuurlijke invulling van gebied tussen watergang en hoge weide; bosje met nest nachtegaal laten staan, verder meer ruimte voor poelen (20 cm waterdiepte) en moeras (door het moerasgebied ontstaat leefgebied voor de Natura 2000-soort porseleinhoen);
- zanderige plekjes aanleggen in het ooibos, ten behoeve van onder andere ringslang;
- recreatie bank maken van oude bakstenen uit de fabriek ('Cradle to cradle' principe);
- in de schoorsteen wordt een vogelkast voor de slechtvalk aangebracht ter vervanging van een nestlocatie die verloren is gegaan bij de renovatie van de stuw bij Amerongen (hierbij dient te worden opgemerkt dat het behoud van de schoorsteen afhankelijk is van voldoende financieringsmogelijkheden, zie ook paragraaf 2.2);
- steile wand voor oeverwaluw op/nabij terp (meerwaarde voor Natura 2000-doelen) (Deze ontwikkeling vindt plaats buiten het plangebied van dit bestemmingsplan, op grondgebied van de gemeente Utrechtse Heuvelrug);
- wand voor ijsvogel (meerwaarde voor Natura 2000-doelen);
- vleermuizenkelder (compensatie voor verlies winterslaapverblijf in de steenfabriek) (Deze ontwikkeling vindt plaats buiten het plangebied van dit bestemmingsplan, op grondgebied van de gemeente Utrechtse Heuvelrug);
- riet in de watergangen (natuurlijke variëteit/biodiversiteit);
- nestkastjes boerenwaluw onder de brug (stimuleren lokale vogelsoort);
- Nabij boerderij De Opslag zijn een boothelling en een steiger voorzien. Voor deze voorzieningen gelden de voorwaarden dat ze openbaar toegankelijk en te gebruiken zijn, dat de gemeente Rhenen deze niet zal beheren en dat deze vergunbaar blijken te zijn (o.a. de Landschapsverordening van de Provincie Utrecht).

De voorgenomen activiteit, zoals hier beschreven, is de voorkeursvariant zoals die in 2010 door de betrokken bestuurders in de regio is vastgesteld. Dit besluit is in het voorjaar van 2011 door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (verantwoordelijk voor de waterveiligheid) bevestigd.

Om tot deze voorkeursvariant te komen zijn in een eerder stadium enkele andere varianten bekeken die vooral verschilden in de mate van recreatief medegebruik van het te ontwikkelen natuurgebied, van helemaal geen recreatief medegebruik tot intensief medegebruik inclusief verblijfsrecreatie (natuurcamping). In de afweging is besloten om vanwege de natuurdoelstellingen slechts een extensieve mate van recreatief medegebruik in de voorkeursvariant op te nemen.

Abbeelding 8. Eindbeeld voorkeursvariant obstakelverwijdering Elst.

4 Beleidskader

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het relevante nationale, regionale, provinciale en gemeentelijke beleid en relevante wetgeving.

4.2 Rijksbeleid

Nota Ruimte

Op 17 mei 2005 en 17 januari 2006 hebben respectievelijk de Tweede en Eerste Kamer ingestemd met deel 4 van de Nota Ruimte "Ruimte voor ontwikkeling". Met de bekendmaking op 27 februari 2006 in de Staatscourant is de Nota Ruimte formeel in werking getreden. De Nota Ruimte is een strategische nota op hoofdlijnen, waarin het nationaal ruimtelijk beleid zoveel mogelijk is ondergebracht. Uitwerkingen van deze Nota zijn onder andere de Nota Mobiliteit, de Agenda Vitaal Platteland en het Actieprogramma Cultuur en Ruimte.

In de Nota Ruimte gaat het om inrichtingsvraagstukken die spelen tussen nu en 2020, met een doorkijk naar 2030. In de nota worden de hoofdlijnen van het (rijks)beleid aangegeven, waarbij de ruimtelijke hoofdstructuur van Nederland (RHS) een belangrijke rol speelt. Een van de speerpunten van dat beleid is dat het Rijk zich, meer dan voorheen, richt op gebieden en netwerken die van nationaal belang zijn. Daar naast wordt meer ruimte gegeven aan lagere overheden, maatschappelijke organisaties, marktpartijen en burgers. Het motto 'decentraal wat kan, centraal wat moet' is hierbij een belangrijk uitgangspunt.

De vier hoofdthema's in de Nota Ruimte zijn:

- versterking van de economie en concurrentiepositie;
- bevordering van krachtige steden en een vitaal platteland;
- aansluiting op internationale infrastructuur;
- waarborging van de veiligheid.

In de Nota Ruimte zijn 18 nationale landschappen aangewezen. Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerken, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van nationale landschappen moeten behouden blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk worden versterkt. In samenhang hiermee zal de toeristisch-recreatieve betekenis moeten toenemen. Binnen nationale landschappen is daarom 'behoud door ontwikkeling' het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid. De landschappelijke kwaliteiten zijn medesturend voor de wijze waarop de gebiedsontwikkeling plaatsvindt. Uitgangspunt is dat de nationale landschappen zich sociaal-economisch voldoende moeten kunnen ontwikkelen, terwijl de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of worden versterkt.

In algemene zin geldt dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of worden versterkt ('ja, mits'-regime). Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitwerking van het beleid voor nationale landschappen.

Natuurgebieden in nationale landschappen dragen bij aan de identiteit van het cultuurlandschap en de recreatieve gebruiks- en belevingswaarde. In dat opzicht versterken het beleid voor de nationale landschappen en voor de EHS elkaar. Natuurontwikkeling en -beheer vindt daarom plaats in harmonie met de gebiedsspecifieke landschapskwaliteiten.

Ook buiten de natuurgebieden is veelal sprake van een hoge natuurkwaliteit, met name gekoppeld aan het netwerk van gebiedseigen landschapselementen, slootkanten en watergangen. In de nota wordt versterking en beheer van deze netwerken als gewenst beschouwd, om natuurgebieden met elkaar te verbinden, leefgebieden voor planten- en diersoorten in stand te houden en de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van nationale landschappen te behouden en te vergroten.

De toeristisch-recreatieve betekenis van nationale landschappen is groot en het is belangrijk dat deze in de toekomst toeneemt, aldus de nota. In de nationale landschappen zal rekening moeten worden gehouden met ruimte voor nieuwe vormen van toerisme en recreatie en uitbreiding van bestaande voorzieningen (waaronder horeca en verblijfsrecreatie) voor zover die aansluiten en passen in de kernkwaliteiten van het betreffende gebied. Daarnaast is van belang de extensieve, op de beleving van natuur en landschap gerichte recreatie. In verband hiermee dient de publieke toegankelijkheid van het landelijk gebied te worden vergroot, door middel van de aanleg van wandel-, fiets- en ruitersporen.

Het plangebied ligt in het nationaal landschap Rivierengebied. De kernkwaliteiten van het rivierengebied zijn:

- schaalcontrast van zeer open naar besloten;
- samenhangend stelsel van rivier-uiteerwaard-oeverwal-kom;
- samenhangend stelsel van hoge stuwwal-flank-kwelzone-oeverwal-rivier.

Het rivierenlandschap heeft herkenbare oeverwallen die besloten zijn door de onregelmatige structuur van dorpen en beplantingen. Ze vormen een contrast met de open rationale verkaveling van de kommen. Langs de rivieren is het aaneengesloten karakter van uiterwaarden en buitendijkse nevenstromen van belang. Tussen de Rijn en de Utrechtse Heuvelrug ligt een opeenvolging van landschappen van laag naar hoog. Samenhangend met de gradiënt zijn verschillende grondsoorten aanwezig, elk met zijn eigen ontginningstype, variërend van flankesdorpen, cope-ontginningen en een reeks van buitenplaatsen. Een fijnmazig stelsel van boschages, laanbomen, struiken gekoppeld aan de waterlopen en wegen geeft dit gebied een karakteristiek halfopen groen karakter.

In de Nota Ruimte is het gebied Machinistenschol Elst aangewezen als een gebied waar maatregelen in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier worden uitgevoerd. Als criteria voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit bij dit project worden de vijf algemene eisen uit de Nota Ruimte gehanteerd:

1. vergroting van de ruimtelijke diversiteit tussen de riviertakken;
2. behoud en ontwikkeling van landschappelijke, ecologische, aardkundige en cultuurhistorische waarden;
3. handhaving en versterking van het open karakter van het rivierengebied met de karakteristieke waterfronten;
4. versterken van de mogelijkheden van het gebruik van de hoofdvaarwegen door beroeps- en pleziervaart;
5. verbetering van de milieukwaliteit.

Verdrag van Malta / Wet op de archeologische monumentenzorg

Het Europese Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch Erfgoed (ook wel het Verdrag van Malta, Conventie van Malta, Verdrag van Valletta genoemd) is in 1992 ondertekend door de lidstaten van de Raad van Europa. Het Verdrag bepaalt dat archeologische waarden als onvervangbaar onderdeel van het lokale, regionale, nationale en internationale culturele erfgoed bij de besluitvorming over ruimtelijke ingrepen expliciet dienen te worden meegewogen en waar mogelijk ontzien. Wanneer bescherming en inpassing van waardevolle monumenten niet mogelijk is, zal de historische informatie door middel van verantwoord archeologisch onderzoek veilig moeten worden gesteld. Op 1 september 2007 trad de Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ) in werking. Door middel van deze wet is de Monumentenwet 1988 aangepast aan het Verdrag van Malta. Daarmee is het verdrag geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving.

De Wet op de Archeologische Monumentenzorg verplicht gemeenten om in het kader van bestemmingsplannen rekening te houden met aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden. Als behoud in situ niet mogelijk is, moet op andere wijze worden voorkomen dat de informatie in het bodemarchief verloren gaat. Dit houdt een onderzoeksverplichting in. Ter prioritering van het uitgangspunt 'behoud in situ' wordt gestreefd naar het volwaardig meewegen van het archeologisch belang in planologische besluitvormingsprocessen door dit aspect al vanaf het begin bij de planvorming te betrekken.

Indien tijdens de uitvoering van archeologisch onderzoek blijkt dat archeologische waarden worden aangetroffen van groot regionaal of nationaal belang, dan kan het Rijk besluiten dit terrein archeologische voorbescherming te geven, als aanloop naar de erkenning van de vindplaats als AMK-terrein. Bodemingrepen op wettelijk beschermde monumenten zijn op grond van artikel 11 lid 2 van de Monumentenwet 1988 vergunningsplichtig.

Monumentenwet 1988

De Monumentenwet 1988 regelt de wettelijke bescherming van onroerende rijksmonumenten en door het Rijk aangewezen stads- en dorpsgezichten. De Monumentenwet 1988 heeft niet alleen betrekking op gebouwen en objecten, maar ook op stad- en dorpsgezichten en archeologische monumenten boven en onder water. In de Monumentenwet 1988 is geregeld hoe gebouwde of archeologische monumenten aangewezen kunnen worden als wettelijk beschermd monument. Ook geeft de Monumentenwet 1988 voorschriften voor het wijzigen, verstoren, afbreken of verplaatsen van een beschermd monument. Die voorschriften houden in dat er niets aan het monument mag worden veranderd zonder voorafgaande vergunning. Deze vergunning moet op voorhand worden aangevraagd bij het bevoegd gezag.

Nota Belvédère

De nota Belvédère (1999) beschrijft de relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. Doelstelling van de nota is de cultuurhistorische waarde meer prioriteit te geven bij de inrichting van Nederland. In de nota wordt erkend dat cultuurhistorie een inspiratiebron kan zijn voor (landschaps-)architectuur en ruimtelijk ontwerp, waardoor de positie van het nationaal cultuurhistorisch erfgoed kan worden versterkt.

Gevraagd wordt om bij planvorming rekening te houden met cultuurhistorische waarden. In de nota zijn verschillende gebieden aangewezen als cultuurhistorisch waardevol. De waarden in de beschreven gebieden dienen beschermd te worden in de ruimtelijke ordening, maar ook bij landinrichtingsprojecten.

Natura 2000

Om de natuur in Europa te behouden heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden). Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. De bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (inclusief de aangewezen gebieden) zijn in Nederland in de Natuurbeschermingswet 1998 verwerkt. Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht.

Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) biedt de juridische basis voor de aanwijzing van te beschermen gebieden en landschapsgezichten, vergunningverlening, schadevergoeding, toezicht en beroep. Internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn (VR) en Habitatrichtlijn (HR), maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) zijn hiermee in nationale regelgeving verankerd. De Nbwet '98 heeft als doel het beschermen en in stand houden van bijzondere gebieden. De Nbwet '98 omvat de Natura 2000-gebieden (speciale beschermingszones – SBZ's – VR en HR) en de beschermde natuurmonumenten.

Voor de bescherming van Natura 2000-gebieden past Nederland een vergunningstelsel toe. Het is verboden zonder vergunning projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten, die, gelet op de instandhoudingsdoelen, de kwaliteit van het gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben (artikel 19d Nbwet).

Een uitzondering kan worden gemaakt als er geen alternatieven zijn, er sprake is van dwingen- de redenen van groot openbaar belang en door compensatie de algehele samenhang van het Natura 2000-netwerk gewaarborgd blijft.

Flora- en faunawet (Ffw)

De Flora- en faunawet (Ffw) is gericht op de bescherming van dier- en plantensoorten in hun natuurlijke leefgebied. De wet bevat onder meer verbodsbepalingen met betrekking tot het aantasten, verontrusten of verstoren van beschermde dier- en plantensoorten, hun nesten, holen en andere voortplantings- of vaste rust- en verblijfsplaatsen (opgenomen in artikel 8 tot en met 11 van de Ffw). Overtreding moet worden voorkomen. Als dat niet mogelijk is wordt een onthef- fing aangevraagd. In de wet is de individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habita- trichtlijn geïmplementeerd. In de wet is de individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd. In het kader van de toetsingsprocedure worden 3 bescher- mingsniveaus onderscheiden:

- tabel 1: algemene soorten;
- tabel 2: overige soorten;
- tabel 3: soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van het besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Natuurbeleidsplan

Op grond van het Natuurbeleidsplan uit 1990 worden bestaande en nieuw te ontwikkelen na- tuurgebieden samengebracht tot één Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De realisatie van de EHS is gepland in 2018. In het Natuurbeleidsplan is destijds aangegeven, dat het voor een duurzaam behoud van de natuur in Nederland noodzakelijk is om te streven naar een robuuste en samenhangende EHS door landbouwgrond om te zetten in natuurterrein. De uiterwaarden van de grote rivieren zijn hiervoor geschikt, omdat hier nog op grote schaal een natuurlijke dy- namiek aanwezig is, die de basis vormt voor een gevarieerde natuur, aldus het Natuurbeleids- plan.

De EHS is een netwerk van gebieden waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt te voor- komen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat de natuurgebieden hun waarde verliezen. Vrijwel het gehele rivierengebied, ruim 100.000 ha, behoort tot de EHS. De EHS wordt door de provincies nader ingevuld. De provincie Utrecht beschikt over zo'n 30.000 ha natuurgebied. Op voormalig landbouwgrond wordt nog zo'n 11.000 ha nieuw natuurgebied ontwikkeld. Dit moet in 2018 klaar zijn. Het plangebied ligt deels in en wordt deels omringd door de EHS.

In 2000 verscheen het tweede nationale natuurbeleidsplan, de Nota natuur, bos en landschap in de 21e eeuw ('Natuur voor mensen; mensen voor natuur'). De hoofddoelen van deze nota zijn:

- de beleefbaarheid van de omgeving voor de mensen;
- diversiteit in planten, dieren en landschappen;
- duurzaam gebruik van water, ruimte en biodiversiteit.

Waterbeleid en -wetgeving

Het (inter)nationale waterbeleid is vastgelegd in de volgende wet- en regelgeving en beleidsdo- cumenten:

- Europese Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Waterbeheer 21e eeuw (WB21);
- Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW);
- Nationaal Waterplan.

Het (inter)nationale waterbeleid geeft het kader voor de bescherming en verbetering van land- oppervlaktewater, overgangswater, kustwater en grondwater. Belangrijk beleidsuitgangspunt is het geven van ruimte voor water. Dit betekent dat projecten die leiden tot meer afvoer gecompenseerd moeten worden door de aanleg van extra berging binnen het stroomgebied. In de re- centere beleidsdocumenten is de relatie van water met ruimtelijke ordening versterkt. het beleid benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het op orde krijgen en houden van het totale watersysteem.

In verband hiermee dient ook melding te worden gemaakt van de Europese Hoogwaterrichtlijn (EU Flood Directive). In 2007 is de EU Hoogwaterrichtlijn van kracht geworden. Het doel van de Hoogwaterrichtlijn is het reduceren van het aantal slachtoffers en de financiële gevolgen van overstromingen. De EU Hoogwaterrichtlijn schrijft voor dat de waterbeheerders de volgende drie resultaten dienen te behalen:

- voorlopige overstromingsrisicobeoordeling;
- overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten;
- overstromingsrisico-beheerplannen.

Waterwet

Nederland staat voor grote opgaven in het waterbeheer. Om het beheer van de toekomst zo goed mogelijk vorm te geven en uit te voeren, was het nodig het wettelijke instrumentarium te stroomlijnen en te moderniseren. Daarbij staat integraal waterbeheer centraal. De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en verbetert ook de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Daarnaast levert de Waterwet een flinke bijdrage aan kabinetsdoelstellingen zoals vermindering van regels, vergunningstelsels en administratieve lasten.

Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG)

Als uitwerking van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra is in 1991 voor het rivierengebied de Nadere Uitwerking voor het Rivieren Gebied (NURG) vastgesteld. Naast het realiseren van nieuwe natuur, wordt hiermee ook een bijdrage geleverd aan het verhogen van de veiligheid, onder andere door het verminderen van de kans op overstromingen. Na de zeer hoge waterstanden van 1993 en 1995 heeft het NURG-programma een stevige impuls gekregen door de koppeling met de dijkversterking via de Deltawet Grote Rivieren. In al deze projecten wordt natuurontwikkeling gekoppeld aan rivierverruiming. De doelstelling van het NURG-programma is het realiseren van zeventuizend hectare nieuwe natuur in de uiterwaarden van de Rijntakken en het bedijkte deel van de Maas in 2015. Deze nieuwe natuur vormt een onderdeel van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in het rivierengebied. De geplande einddatum is gelijk aan die van de PKB Ruimte voor de Rivier. In het Kabinetsbesluit 'Anders omgaan met water', onderdeel 'Ruimte voor de rivier', zijn de NURG-projecten aangemerkt als lopende projecten die - binnen de doelstellingen van Ruimte voor de Rivier - voortgezet moeten worden. Het plangebied valt onder de NURG.

PKB Ruimte voor de Rivier

In de PKB Ruimte voor de Rivier is vastgelegd hoeveel waterstandverlaging de projecten moeten opleveren bij Maatgevend Hoogwater (MHW). De PKB Ruimte voor de Rivier dient, behalve het waarborgen van de veiligheid, nog een ander doel, namelijk verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Het rivierengebied is ecologisch en landschappelijk immers van groot belang.

Beleidslijn grote rivieren

Op 14 juli 2006 is de beleidslijn formeel in werking getreden. De Beleidslijn grote rivieren geldt voor alle grote rivieren en is bedoeld om plannen en projecten in de uiterwaarden te beoordelen. De beleidslijn stelt de afvoercapaciteit van de rivier voorop: nieuwe activiteiten mogen de afvoer niet hinderen en geen belemmering vormen voor toekomstige verruiming van het winter-rivierbed. Dit betekent voor het plangebied dat alleen riviergebonden activiteiten, zoals voor natuur, overslagbedrijven, scheepswerven, jachthavens en steenfabrieken, onder bepaalde voorwaarden zijn toegestaan. Niet-riviergebonden activiteiten zijn niet toegestaan, tenzij het een van de volgende omstandigheden betreft en op andere locaties meer ruimte voor de rivier wordt gecreëerd:

- een groot openbaar belang waar de activiteit niet redelijkerwijs buiten de rivier en uiterwaarden kan worden gerealiseerd;
- een zwaarwegend bedrijfseconomisch belang voor bestaande grondgebonden agrarische bedrijven en de activiteit kan redelijkerwijs niet buiten de uiterwaard worden gerealiseerd;
- een functieverandering binnen de bestaande bebouwing, of;
- een activiteit die per saldo meer ruimte voor de rivier oplevert op een riviervkundig gezien aanvaardbare locatie.

Het plangebied ligt in het stroomvoerend regime als bedoeld in de Beleidslijn.

Bestuursakkoord Water

In het Bestuursakkoord Water zijn het rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven, maatregelen overeen gekomen voor een doelmatiger waterbeheer. De partijen gaan zich inzetten voor een mooi, veilig, schoon, gezond en duurzaam beheer van het watersysteem en de waterketen. Het doel is om de kwaliteit van het beheer te vergroten tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. De burger laten zien wat wordt bereikt en transparant zijn over de kosten. Dat doen de partijen vanuit eigen verantwoordelijkheden, waarbij expertise en deskundigheid met elkaar wordt gedeeld.

Nationaal Waterplan 2009 – 2015

In december 2009 is het Nationaal Waterplan vastgesteld. Dit plan geeft op hoofdlijnen aan welk beleid het Rijk in de periode 2009 - 2015 voert om te komen tot een duurzaam waterbeheer. Het Nationaal Waterplan beschrijft de maatregelen die in de periode 2009 - 2015 genomen moeten worden om Nederland ook voor toekomstige generaties veilig en leefbaar te houden en de kansen die water biedt te benutten. Het Nationaal Waterplan is de opvolger van de Vierde Nota Waterhuishouding uit 1998 en vervangt alle voorgaande nota's waterhuishouding. Het Nationaal Waterplan is opgesteld op basis van de Waterwet die met ingang van 22 december 2009 van kracht is.

Wet Bodembescherming

Op 1 januari 2006 is de wijziging van de Wet bodembescherming (Wbb) in werking getreden. De herziene Wbb bevat de nieuwe saneringsdoelstelling, namelijk dat de (water)bodem geschikt moet worden gemaakt voor de functie na de sanering waarbij het risico van blootstelling en verspreiding zoveel mogelijk wordt beperkt. Bij ernstige verontreinigingen (boven interventiewaarden) wordt vastgesteld of er wel of niet de noodzaak bestaat tot spoedeisend saneren. In de circulaire bodemsanering (2006), waarin richtlijnen staan voor het vaststellen van onaanvaardbare risico's en het vaststellen van de saneringsdoelstelling, is de Wbb verder beschreven. De handleiding Sanering waterbodems vormt een uitwerking van de circulaire Sanering waterbodems, waar op basis van de vier risicosporen (mens, ecologie, oppervlakte- en grondwater) kan worden bepaald of sprake is van noodzaak tot spoedige sanering of dat kan worden volstaan met een beheertraject. In december 2009 is de Waterwet in werking getreden. De sanering van waterbodems wordt niet langer geregeld in de Wet bodembescherming, maar is verhuisd naar de Waterwet.

Besluit Bodemkwaliteit

Met ingang van 1 januari 2008 is het Besluit Bodemkwaliteit (BKK) van kracht. Dit besluit regelt ondermeer het nuttig toepassen (in welke vorm dan ook) van schone en licht verontreinigde grond en baggerspecie (met gehalten tot aan de interventiewaarde). Het besluit maakt geen onderscheid meer naar herkomst van de grond (onderhoudsspecie of anderszins), maar houdt alleen rekening met de kwaliteit van het materiaal en de locatie waar het materiaal zal worden toegepast dan wel zal worden verspreid. Uitgangspunt is dat het om "nuttige toepassingen" gaat, die vooraf zijn vastgesteld, bijvoorbeeld in een ruimtelijk plan.

Met de inwerkingtreding van het BBK vervalt de klassenindeling voor waterbodems uit de Vierde Nota Waterhuishouding. In het nieuwe systeem wordt onderscheid gemaakt in een generiek kader en een gebiedsgericht kader. Het generieke kader is meteen toepasbaar, het gebiedsgerichte kader moet nog via een beroep- en bezwaarprocedure door de beheerder (Waterschap, gemeente en RWS) worden opgesteld en vastgesteld. Het generieke kader voor verspreiden en toepassen geldt voor gehalten van verontreinigende stoffen boven de Achtergrondwaarden 2000 (AW2000), welke landelijk in 2007 worden vastgesteld ter vervanging van de streefwaarden, en onder de interventiewaarden.

Onder de AW2000 mag grond en bagger vrij verspreid worden. Ook worden voor waterbodems aparte interventiewaarden gehanteerd, die gebaseerd zijn op ecologische normstelling en 95%-waarden van het actuele verontreinigingsniveau in Maas- en Rijntakken. Zo worden voor enkele zware metalen (arsen, cadmium, barium, koper en zink) de interventiewaarden voor waterbodems verhoogd ten opzichte van landbodems. Toepassen van grond in het oppervlaktewater (met gehalten tot de interventiewaarden) vallen onder het Besluit Bodemkwaliteit en niet meer onder de Wvo of het BsB. Volstaan kan worden met een melding. Voor het ontgraven van sterk verontreinigde grond blijft de Wbb van toepassing.

Externe veiligheidsbeleid- en wetgeving

Externe veiligheid gaat om het beperken van de kans op en het effect van een ernstig ongeval voor de omgeving door:

- het gebruik, de opslag en productie van gevaarlijke stoffen (inrichtingen);
- het transport van gevaarlijke stoffen (autowegen, buisleidingen, waterwegen en spoorwegen);
- het gebruik van luchthavens.

Het externe veiligheidsbeleid richt zich op het beperken van de risico's voor de burger door bovengenoemde activiteiten. Hiertoe zijn risico's gekwantificeerd, namelijk door middel van het plaatsgebonden risico en het groepsrisico.

Plaatsgebonden risico (PR)

Het plaatsgebonden risico is de berekende kans per jaar, dat een persoon overlijdt als rechtstreeks gevolg van een ongeval bij een risicobron, aangenomen dat hij op die plaats permanent en onbeschermd verblijft. Een plaatsgebonden risico van 10^{-6} betekent dat omwonenden van bijvoorbeeld een LPG-tankstation op die plaats een kans van één op een miljoen hebben om als gevolg van een ramp te overlijden.

Groepsrisico (GR)

Dit is de kans dat een groep mensen overlijdt door een ongeval met gevaarlijke stoffen. Groepsrisico wordt niet uitgedrukt in een risicocontour maar in een FN-curve, waarbij het aantal slachtoffers wordt afgezet tegen de cumulatieve kans die ze als groep hebben om te overlijden. Het groepsrisico moet worden gezien als een maat voor maatschappelijke ontwrichting. Het externe veiligheidsbeleid is verankerd in diverse wet- en regelgeving.

Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi)

Met het Bevi zijn risiconormen voor externe veiligheid met betrekking tot bedrijven met gevaarlijke stoffen wettelijk vastgelegd. Het Bevi heeft tot doel zowel individuele burgers als groepen burgers een minimum beschermingsniveau te bieden tegen een ongeval met gevaarlijke stoffen. Om dit doel te bereiken verplicht het Bevi gemeenten en provincies bij besluitvorming in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro) afstand te houden tussen (beperkt)kwetsbare objecten en risicovolle bedrijven. Het Bevi regelt hoe gemeenten moeten omgaan met risico's voor mensen buiten een bedrijf als gevolg van de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen in een bedrijf. Afstanden die aangehouden moeten worden, worden bepaald door het plaatsgebonden risico van een risicovolle activiteit.

Circulaire Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen (cRNVGS)

De circulaire is van toepassing op bestemmingsplannen die liggen binnen de invloedsgebieden van transportroutes met vervoer van gevaarlijke stoffen. De circulaire is een toelichting van VROM op de nota Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen en bepaalt dat ruimtelijke plannen getoetst moeten worden aan de norm voor het plaatsgebonden risico en de oriëntatiewaarde van het groepsrisico. De circulaire wordt in de toekomst vervangen door het "Besluit transportroutes externe veiligheid (Btev)", met als uitvloeisel het zogeheten Basisnet voor de beoordeling van de risico's vanwege transport van gevaarlijke stoffen.

Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb)

Het externe veiligheidsbeleid voor transport van gevaarlijke stoffen (hoge druk aardgasleidingen en K1, K2, K3- vloeistofleidingen) door buisleidingen is verwoord in het Besluit externe veiligheid buisleidingen. De normstelling is in lijn met het Bevi.

Verantwoordingsplicht

In de verschillende besluiten en de circulaire is de verantwoordingsplicht voor het groepsrisico opgenomen. Deze verantwoording houdt in dat iedere wijziging met betrekking tot planologische keuzes moet worden onderbouwd en verantwoord door het bevoegd gezag. Dit geldt ook wanneer het resultaat onder de oriëntatiewaarde blijft. De verantwoordingsplicht van het groepsrisico houdt in dat, naast de rekenkundige hoogte van het GR tevens rekening gehouden dient te worden met een aantal kwalitatieve aspecten. Hiertoe behoren met name de aspecten "zelfredzaamheid" en "bestrijdbaarheid".

In artikel 13 lid 3 van het Bevi is vastgelegd, dat de regionale brandweer in de gelegenheid gesteld moet worden om te adviseren. Dit advies gaat in op het groepsrisico en de mogelijke gevolgen van het bestemmingsplan wat betreft de mogelijkheden van risicovermindering en rampenbestrijding en de zelfredzaamheid van de bevolking binnen het invloedsgebied van de risicobron. Eenzelfde bepaling is ook opgenomen in artikel 12 lid 2 van het Bevb.

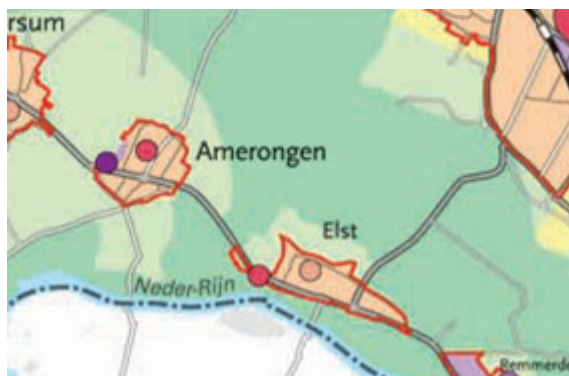
4.3 Provinciaal en regionaal beleid

Structuurvisie Utrecht 2005 - 2015

De Structuurvisie Utrecht 2005 - 2015, vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van Utrecht van 13 december 2004, beschrijft het provinciale beleid voor de periode 2005 – 2015, met een doorkijkje naar de periode tot 2030.

In de beschrijving van de ruimtelijke ontwikkelingen per kern geeft de provincie met betrekking tot het plangebied van dit bestemmingsplan aan, dat de ruimtelijke kwaliteit te wensen over laat en een kwalitatieve opwaardering gerechtvaardigd is. Nabij de voormalige machinistenschool is een voldoende ruime zone beschikbaar voor het realiseren van een ecologische verbinding tussen de Elster Buitenwaarden en de Amerongse Bovenpolder. Gezien het belang van een goed functionerende verbidingszone moet bij de transformatie nadrukkelijk rekening worden gehouden met deze verbidingszone. Door middel van transformatie van het bestaande stedelijk gebruik kan het gebied ruimte opleveren voor vervangende woningbouw. Daarom is het gebied, zo geeft de provincie aan, binnen de rode contour gebracht. De provincie gaat ervan uit dat bij de invulling van dit gebied de leefbaarheid en de kwaliteiten behouden blijven. Gezien de locatie gaat de provincie uit van een kwalitatieve, extensieve invulling.

Op de visiekaart maakt het plangebied deel uit van “landelijk gebied 4”. Dit zijn bestaande natuurgebieden en gebieden die in de komende periode als nieuwe natuur worden ingericht, beide vaak met recreatief medegebruik. De noordrand van het plangebied hoort bij het stedelijk gebied van de kern Elst (rode lijn).

Afbeelding 9. Uitsnede kaart Structuurvisie Utrecht 2005 - 2015.

Provinciale Ruimtelijke Verordening Provincie Utrecht 2009

In de Provinciale ruimtelijke verordening, vastgesteld door Provinciale Staten van Utrecht bij besluit van 21 september 2009, staat aangegeven hoe wordt omgegaan met het provinciaal belang in bestemmingsplannen. Doel van de verordening is om aantal provinciale belangen te laten doorwerken naar het gemeentelijk niveau. Deze doorwerking is niet mogelijk via de structuurvisie als zodanig. De verordening bevat veel instructienormen. Bijvoorbeeld dat de waarden van natuur en landschap beschermd moeten worden. De wijze waarop dit moet plaatsvinden wordt niet in de verordening geregeld. Door middel van de verordening is de verplichte naleving van diverse provinciale beleidsuitgangspunten door lagere overheden, zoals gemeenten, geregeld. De provinciale verordening bevat regels ter bescherming van het provinciaal belang. Deze regels zien op bodem, cultureel erfgoed, landelijk gebied, natuur, recreatie, stedelijk gebied en het watersysteem

Beleidslijn Nieuwe Wro

Doel van deze Beleidslijn Nieuwe Wro, vastgesteld door Provinciale Staten van Utrecht bij besluit van 23 juni 2008, is om na inwerkingtreding van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) per 1 juli 2008, slagvaardig het Streekplan Utrecht 2005 - 2015 als beleidskader te kunnen blijven toepassen. De Beleidslijn maakt daarbij duidelijk wat de partners in de buitenwereld onder de nieuwe Wro van de provincie mogen verwachten: het provinciaal belang wordt gemarkeerd en wordt de inzet van de nieuwe Wro-instrumenten vastgelegd. De beleidslijn bevat geen nieuw beleid; de beleidsdoelen, zoals deze zijn vastgelegd in het streekplan, worden niet gewijzigd.

Structuurvisie Nationale Landschappen

Provinciale Staten van Utrecht hebben in hun vergadering van 31 mei 2010 de Partiële herziening van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie voor de Nationale Landschappen (Structuurvisie Nationale Landschappen) vastgesteld. Deze structuurvisie bevat een verdere uitwerking van de provinciale belangen voor de nationale landschappen in de provincie Utrecht. De Structuurvisie Utrecht 2005 – 2015 gaat uit van:

- Ontwikkeling en versterking van de landschappelijke kernkwaliteiten en deze richtinggevend laten zijn bij de verdere ontwikkeling van de provincie.
- Doelen voor het landschap zijn:
 - Het behouden en versterken van de identiteit van de verschillende landschapstypen;
 - Het vernieuwen van het landschap, met herkenning van het verleden.

In de Structuurvisie Nationale Landschappen voegt de provincie hieraan de volgende provinciale belangen toe:

- Voor de nationale landschappen wordt ingezet op behoud, versterking en ontwikkeling van de voor het betreffende nationaal landschap bepalende kernkwaliteiten.
- Voor woningbouw in de nationale landschappen Groene Hart, Arkemheen-Eemland en het Rivierengebied wordt uitgegaan van een bovengrens van migratiesaldo nul.

Voor het Rivierengebied wordt, aanvullend aan de Nota Ruimte, een extra kernkwaliteit onderscheiden:

Schaalcontrast van zeer open naar besloten

Het gebied kent een opeenvolging van verschillende, lineaire landschappen: Utrechtse Heuvelrug, overgangsgebied, Langbroekerwetering, stroomruggen van de Kromme Rijn, kommen van Langbroekerwetering en Wijk bij Duurstede, uiterwaarden, Rijn/Lek. Deze verschillen onderling sterk qua mate van openheid. De kommen en de uiterwaarden zijn (relatief) open. De flanken van de Utrechtse Heuvelrug, de Langbroekerwetering en het Kromme Rijngebied vormen half-open landschappen. De beboste Utrechtse Heuvelrug is het meest besloten landschapstype. Het is van belang om deze verschillende vormen te behouden en te versterken.

Samenhangend stelsel van rivier – uiterwaard – oeverwal – kom

De dynamische geschiedenis van de Rijn is af te lezen door de huidige loop van Nederrijn, Lek en Kromme Rijn, door de oeverwallen ter plaatse van oude rivierlopen en door de kommen, die zijn ontstaan in oude overstromingsvlakten. De zichtbaarheid wordt verder versterkt door de onderling variërende hoogteligging en het bijbehorende grondgebruik.

Samenhangend stelsel van hoge stuwwal – flank – kwelzone – oeverwal – rivier

De gebiedsopbouw is ontstaan in de ijstijd en nadien door de inwerking van de Rijn. Bij Rhenen is hierdoor een scherp contrast ontstaan tussen de stuwwal en de laaggelegen, open rivierloop.

De Kromme Rijn als vesting en vestiging

De Kromme Rijn is al eeuwen een gebied van verdedigen en vestigen. Het gebied kenmerkt zich door zeer hoge archeologische waarden in de stroomruggen, met name in de voormalige Limes en in Dorestad. Belangrijk is hierbij de samenhang tussen de verschillende cultuurhistorische elementen en structuren langs de Limes: castellum, nederzettingen, grenslijn, lineair karakter en later het jaagpad voor de beurtvaart Utrecht - Wijk bij Duurstede. De rivier had ook een plaats in het defensiemechanisme van de nabij gelegen Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Voor de uitvoering van projecten in het Rivierengebied hebben de provincies Gelderland en Utrecht een Koepelnotitie 2007 – 2013 vastgesteld en per provincie een eigen uitvoeringsprogramma gemaakt. Het uitvoeringsprogramma voor het Utrechtse deel van het Rivierengebied richt zich op een beperkt aantal blikvangende uitvoeringsprojecten die een zichtbare voorbeeld-functie hebben voor de ontwikkeling van het landschap. De focus ligt daarbij op landschaps- en cultuurhistorische elementen, de bijzondere aders Kromme Rijn en Lek/Nederrijn en de recrea-tieve beleving van het Rivierengebied. In de uitvoering is samenwerking gezocht met gebieds-partijen.

Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen

In de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen omschrijft de provincie de ruimtelijke kwaliteit van de Utrechtse landschappen aan de hand van de kernkwaliteiten. Op basis hiervan geeft de pro-vincie aan wat de ambities zijn voor het landschap.

Voor wat betreft het Rivierengebied, waarbinnen het plangebied van dit bestemmingsplan ligt, richt de ambitie zich op het waarborgen, versterken en ontwikkelen van de eigen identiteiten van de vijf deelgebieden Flank, Langbroek, Kromme Rijn, Nederrijn/Lek en Schalkwijk, en met bijzondere aandacht voor gebieden waar ruggengraten beginnen, eindigen of samenkomen.

In de gebiedsgerichte uitwerking betekent dit voor het Nederrijn/Lek

- De Nederrijn/Lek zichtbaar laten zijn als doorgaande stroomdraad vanaf de dijk.
- Ervaarbaar houden van de dijk tussen Amerongen en Wijk bij Duurstede als ontginningsba-sis van de binnen- en de buitendijkse gronden.
- Een betere beleefbaarheid van de menselijke beheersing van de rivier, met dijken, vergra-vingen en grootse civiele werken.

Handreiking ruimtelijke kwaliteit

De provincies Utrecht en Gelderland en de (toenmalige) Ministeries van VROM en Verkeer en Waterstaat (Programmadirectie Ruimte voor de Rivier) hebben gezamenlijk het initiatief geno-men tot het opstellen van twee handreikingen, één voor de Waal en één voor de Rijn. Beide documenten bieden aan initiatiefnemers bij PKB-maatregelen een belangrijke bron van informa-tie en inspiratie om invulling te geven aan het begrip “ruimtelijke kwaliteit”.

Het doel van de handreiking is om ruimtelijke kwaliteit nadrukkelijk op de agenda te zetten van alle projecten en initiatieven aan en rond de Rijn. De handreiking ambieert om op kwaliteit te sturen en om hiertoe inspiratie te bieden voor initiatiefnemers. Anderzijds biedt de handreiking een kader om initiatieven te toetsen op hun bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit. De initiatiefnemers lezen in de handreiking waaraan initiatieven getoetst kunnen worden. In de handreiking wordt er naar gestreefd het begrip ruimtelijke kwaliteit zo veel mogelijk in objectieve termen te vatten. In de handreiking worden de kernkwaliteiten nader uitgewerkt.

Voor het gebied tussen Arnhem en Amerongen (waar het plangebied onderdeel van is) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- de zuidelijk gelegen overgangen van het rivierdal naar de stuwwallen;
- sporen van historische verschuivingen van de rivier;
- heldere en leesbare landschapspatronen aan de zuidzijde en de noordzijde van de rivier;
- de dijken als levenslijn en panoramische route;
- steden, dorpen en landgoederen verbonden met de identiteit van het landschap;
- de Rijn als grensrivier en conflictzone;
- de stuw bij Driel als ‘waterkraan’ van Nederland;
- steenfabricage in een historisch mozaïeklandschap;
- de recreatieve Rijn;
- vergezichten van en naar de stuwwallen;
- de fijne korrelgrootte van het landschap (in vergelijking met de Waal).

Nota "Niet van Gisteren"

In de nota "Niet van Gisteren", vastgesteld door Provinciale Staten van Utrecht in april 2003, heeft de provincie aangegeven waar de prioriteiten liggen voor haar cultuurhistorisch gebiedsbeleid in de komende jaren. Aan de hand van landschapsvormende functies als verdediging, bewoning, transport en ontginning onderscheidt de provincie drie categorieën met een verschillend beleid:

- 1 megastructuren (verdedigingslijnes);
- 2 stapelingsstructuren (bewonings- en transportzones met historische gelaagdheid); en
- 3 tijdlaagstructuren (gebieden die gedomineerd worden door ontwikkelingen uit een bepaalde periode).

Het plangebied ligt in een stapelingsstructuur. Hier bevinden zich mogelijk archeologische vindplaatsen, oude blokvormige verkavelingen, historische kernen en buitenplaatsen.

Ontwerp Waterplan Utrecht 2010 - 2015

Het ontwerp Waterplan 2010 - 2015 van de provincie Utrecht heeft als ondertitel: richting robuust. Hiermee geeft het waterplan aan dat duurzame en robuuste watersystemen nodig zijn voor het waarborgen van een aantrekkelijke woon-, werk-, en leefomgeving. Op basis van een toekomstverkenning zijn 3 hoofdthema's onderscheiden in het waterplan:

- 1 veiligheid: met aandacht voor preventie, gevolgenbeperkingen rampenbeheersing bij overstromingen;
- 2 kwaliteit en kwantiteit: met aandacht voor voldoende en schoon oppervlakte- en grondwater en water voor natuur;
- 3 gebruik en beleving: met aandacht voor mooier water, vaar- en zwemwater.

Bij het ontwerp Waterplan hoort het deelplan Kaderrichtlijn Water (KRW), met daarin de provinciale kaders voor de kwaliteit van oppervlaktewater en de maatregelen die de provincie neemt ten aanzien van het grondwater.

Geactualiseerd Waterplan Heuvelrug en Uitvoeringsplan 2005 - 2009

Het doel van het Waterplan Heuvelrug is te komen tot een integrale visie en daarop gebaseerde maatregelen, gericht op een gezond en veerkrachtig watersysteem. Planuitvoering moet leiden tot een hogere gebruikswaarde en belevingswaarde van het water. Het waterplan beschrijft de beoogde ontwikkeling van het water in de gemeente Utrechtse Heuvelrug voor de komende 15 jaar. Voor de korte termijn (5 jaar) geeft het waterplan gerichte maatregelen. De focus van het waterplan ligt op het stedelijk gebied. Voor het landelijk gebied zijn diverse plannen uitgewerkt met doelstellingen voor water. De speerpunten van het waterplan zijn als volgt:

- herstel van de natuurlijke waterhuishouding;
- voorkomen van waterverontreiniging door riooloverstort en belasting 'stedelijke' activiteiten;
- zichtbaar en natuurlijk water als kwaliteitsverhogend element in het bebouwd gebied.

Ontwerp Waterbeheerplan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2010 - 2015

Het Waterbeheerplan 2010 - 2015 van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden bestaat uit drie delen:

- 1 Strategie deel: in dit deel is beschreven hoe het hoogheemraadschap inspeelt op (maatschappelijke) ontwikkelingen als klimaatverandering en verstedelijking. In het strategiedeel zijn de visie voor de lange termijn en de ambities voor de planperiode beschreven die de basis vormen voor de uitvoeringsstrategie. De kern daarvan is dat De Stichtse Rijnlanden zich proactief opstelt om problemen voortijdig te voorkomen. Het waterschap wil samen met de partners in het gebied hiertoe maatregelen realiseren.
- 2 Beleids- en uitvoeringsplan: hierin zijn voor elk beleidsthema de belangrijkste doelen en maatregelen opgenomen.
- 3 Achtergronddocument over de KRW.

Keur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2010 - 2015

In de keur zijn diverse verbod- en gebodsbepalingen vastgelegd ten aanzien van het uitvoeren van werken of onderhoud aan watergangen, waterkeringen en andere waterhuishoudkundige objecten. Daarnaast zijn er aanwijzingen vastgelegd ten aanzien van de schouw en het onderhoud van de watergangen.

4.4 Gemeentelijk beleid

Beleids- en actieplan Recreatie en Toerisme

Doelstelling van het gemeentelijke Beleids- en actieplan Recreatie en Toerisme is om te komen tot:

- een duidelijke en goed onderbouwde visie op de ontwikkeling van recreatie en toerisme in de gemeente Rhenen;
- een uitwerking in een concreet actieplan, afgestemd op de gekozen ambitie, waarin duidelijk is aangegeven wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van de acties;
- een uitwerking in een toetsingskader voor de verblijfsrecreatieve sector, waarin de gemeente duidelijk aangeeft welke richtlijnen zij stelt richting verblijfsrecreatieondernemers en waarmee zij goede handvaten heeft om verzoeken en ontwikkelingen op het gebied van verblijfsrecreatie te beoordelen.

De gemeente wil haar gezicht naar de Rijn richten. De rivier kan beter “gebruikt” worden als onderdeel van het centrum en daarmee het toeristische product. Door een betere ruimtelijke structuur te realiseren, waardoor de binnenstad van Rhenen wordt verbonden met de uiterwaarden en de Rijn, worden de beleevingsmogelijkheden van het water verbeterd. Dit kan door de ruimtelijke structuren zoveel mogelijk te laten aansluiten op elkaar en, waar mogelijk, meer doorkijkmogelijkheden naar het water te creëren.

De relatie met de rivier kan worden verbeterd onder meer door de mogelijkheden van extensieve recreatie in en langs de uiterwaarden optimaal te benutten, daarbij rekening houdend met de natuurlijke kenmerken van het gebied (Natura 2000). Het beleid is erop gericht om de (bestaande) wandel- en fietspaden langs de rivier en de verbinding via routestructuren met de binnenstad te optimaliseren, onder meer in de vorm van de wandelroute Nederrijn, om op deze wijze de rivier dichterbij de stad te brengen.

Recreatief gebruik Rijnsoever Elst - Quick Scan Machinistenschool

In opdracht van de gemeente Rhenen heeft Bureau Stroming de kansen en de gemeentelijke ambitie met betrekking tot recreatie voor het plangebied in beeld gebracht. De schets gaat uit van een kleine recreatieve terp, met een theetuin, speelplaats, natuurcamping en een hoogwatervluchtplaats voor dieren. Over land wordt de rivier beter bereikbaar en beleefbaar door wandelroutes tussen Elst en de Nederrijn en een doorlopende fietsroute en struinp pad parallel aan de rivier. Aan de rivier ontstaan zandstrandjes. Een passantenhaven verbetert de bereikbaarheid en beleving vanaf het water en de oude loskade van de steenfabriek wordt een aanlegplaats voor passagiersboten zoals de Blauwe Bever en een watertaxi. De schoorsteen van de voormalige steenfabriek wordt een fascinerend uitzichtpunt; informatieborden vertellen de bezoekers over de natuur en de cultuurhistorie van het gebied.

Aan de schets liggen de volgende basisgedachten ten grondslag:

Landschap

Versterking van de landschapskwaliteiten, met name van de gradiënt stuwwal - rivier. Dit gebeurt al door de uitvoering van de Ruimte voor de Rivier activiteiten (graven geul, verwijderen bebouwing) en wordt in de schets verder versterkt door de manier van inpassen van de recreatieve elementen (halfverharding fietspad, struinp pad in aansluiting op de historische weg, natuurlijke materialen speelplaats, et cetera).

Beleving

Er bestaat een sterke samenhang tussen de recreatieve activiteiten c.q. trekkers op de verkleinde steenfabrieksterp: natuurcamping, speelplaats, uitzichtpunt en theeschenkerij. Het gedeelde thema is de beleving van de rivier en van de cultuurhistorie. De terp is tevens een hoogwatervluchtplaats/eiland bij hoog water: op deze momenten is de beleving intens, maar het eiland niet bereikbaar. Het bakken van de steenfabriek zal dan prominent aanwezig zijn.

Verbinding

Recreatieve ontsluiting zowel haaks op als parallel aan de stuwwal en de rivier, via water en land. Doorgaande routes (wandelen, fietsen) onder andere via de historische zomerkade, ometjes. Bereikbaarheid via het water door middel van aanlegplaats en passantenhaven.

5 Uitvoeringsaspecten

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 is de nieuwe, toekomstige situatie van het plangebied beschreven: de voorkeursvariant. Deze voorkeursvariant is in 2010 door de betrokken bestuurders in de regio vastgesteld en dit besluit is in het voorjaar van 2011 door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu bevestigd. In het PlanMER Obstakelverwijdering Elst (Boskalis bv, 21 maart 2012, documentnummer NR-RAP-000) is deze variant ten opzichte van andere varianten onderzocht die vooral verschilden in de mate van recreatief medegebruik van het te ontwikkelen natuurgebied, van helemaal geen recreatief medegebruik tot intensief medegebruik inclusief verblijfsrecreatie (natuurcamping). In de afweging is besloten om vanwege de natuurdoelstellingen slechts een extensieve mate van recreatief medegebruik in de voorkeursvariant op te nemen. In dit hoofdstuk wordt de uitvoerbaarheid van de voorkeursvariant beschreven.

5.2 PlanMER

In het Besluit m.e.r. is vastgesteld welke activiteiten m.e.r.-plichtig of m.e.r.-beoordelingsplichtig zijn. Dit is afhankelijk van het type activiteit, het soort besluit en de omvang van de activiteit. Daarnaast is er onderscheid tussen plan-m.e.r. (voor kaderstellende plannen) en project-m.e.r. (voor besluiten op basis waarvan realisatie mogelijk is).

De obstakelverwijdering Elst valt onder de activiteit van categorie 16.1 in de bijlagen C en D van het Besluit m.e.r.: "De ontginning dan wel wijziging of uitbreiding van de ontginning van steengroeven of dagbouwminen, met inbegrip van de winning van oppervlaktedelfstoffen uit de landbodem, [...]". De activiteit is m.e.r.-plichtig in de gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op:

- een terreinoppervlakte van 25,0 hectare of meer (C-lijst), of
- een terreinoppervlakte van 12,5 hectare of meer (D-lijst).

Om de obstakelverwijdering Elst te kunnen realiseren is een wijziging van het vigerende bestemmingsplan Buitengebied 2010 noodzakelijk, vanwege de aanpassing van de functie van het steenfabrieksterrein. De bedrijfsbestemming verandert in een natuurbestemming. Dit besluit is op zichzelf niet m.e.r.(beoordelings)-plichtig, omdat de m.e.r.-plichtige activiteit ('delfstofwinning') minder dan 12,5 hectare (circa 10,6 hectare) in beslag neemt. Een vormvrije m.e.r.-beoordeling is wel van toepassing omdat het een activiteit betreft dat op de D-lijst voorkomt.

Naast een bestemmingsplanherziening is voor dit project een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet noodzakelijk, aangezien negatieve effecten van de obstakelverwijdering op het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Neder-Rijn niet op voorhand zijn uit te sluiten. Voor de aanvraag van deze vergunning is een Passende Beoordeling opgesteld. Vanwege deze Passende Beoordeling geldt een plan-m.e.r.-plicht. De plan-m.e.r.-plicht komt dus voort vanuit de relatie met de natuurwetgeving.

In het PlanMER Obstakelverwijdering Elst (Boskalis bv, 21 maart 2012, documentnummer NR-RAP-000) zijn de effecten van de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling onderzocht op de thema's natuur en flora en fauna, water en bodem, hydraulica en morfologie, landschap, cultuurhistorie en archeologie, wonen, werken en recreëren. Aan de PlanMER liggen vele (deel)onderzoeken ten grondslag. De inhoud van dit hoofdstuk is gebaseerd op het PlanMER, met inbegrip van de daaraan ten grondslag liggende (deel)onderzoeken, en bevat ook aanvullende informatie.

5.3 Bodem

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen is inzicht in de milieuhygiënische kwaliteit van de bodem en het grondwater noodzakelijk. Aangetoond dient te worden dat de bodem en het grondwater vrij zijn van verontreiniging.

Aangezien het plangebied een uiterwaard en dus buitendijks gebied is, wordt de bodem beschouwd als waterbodem. Alleen de drogere oevergebieden in de uiterwaard, zoals het terrein van de steenfabriek, zijn te beschouwen als landbodem. Als beleidskader voor waterbodem geldt de Waterwet. Voor (het saneren van) de landbodem is de Wet bodembescherming van belang. Voor het toepassen van grond en bagger is het Besluit bodemkwaliteit het vigerende beleidskader.

Voor verschillende delen van het plangebied zijn verschillende bodemonderzoeken uitgevoerd. Voor het terrein van de voormalige Machinistenschool is in 1999 een verkennend bodemonderzoek uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de toplaag van de bodem in het noordelijke deelgebied licht verontreinigd is. Het westelijke en middelste gedeelte van het terrein zijn niet verontreinigd. Op het zuidelijke deel van het terrein is zeer plaatselijk een sterke verontreiniging met PAK en minerale olie aangetroffen. De diepere bodemlagen zijn grotendeels niet verontreinigd. Op meerdere plaatsen is asbestverdacht materiaal aangetroffen.

Voor het terrein van de voormalige steenfabriek en de omgeving zijn in 2009 en 2010 onderzoeken uitgevoerd. Uit het verkennend (water)bodemonderzoek voor het terrein van de steenfabriek uit 2009 blijkt, dat het bedrijfsterrein is opgehoogd met een puinhoudende laag van grofweg 2 meter. Plaatselijk is tot grotere diepte bodemvreemd materiaal aangetroffen. Lokaal is olie en kolengruis in de puinhoudende lagen waargenomen. Er is geen asbest aangetroffen, behalve lokaal op het maaiveld en nabij de vroegere werkplaats op de klinkerverharding. Het merendeel van de puinhoudende grond ter plaatse van het bedrijfsterrein voldoet aan de achtergrondwaarden (vrij toepasbaar) en lokaal wordt het materiaal beoordeeld als kwaliteitsklasse A op basis van PAK. Het grondwater bevat diffuus licht verhoogde gehalten aan barium. Ter plaatse van het bedrijfsterrein zijn lokaal licht verhoogde concentraties aan naftaleen, xylenen en vinylchloride in het grondwater aangetoond.

Ter plaatse van enkele verdachte locaties is lokaal een licht verhoogde gehalte aan minerale olie aangetoond. Vanwege de aanwezigheid van een kleidepot kon de locatie waar de tractoren in het verleden begraven tractoren begraven zijn niet worden onderzocht. Hier kan sprake zijn van (ernstige) bodemverontreiniging door het vrijkomen van bijvoorbeeld brandstof of olie. In het onderzoek is ook de omvang van een bekende olieverontreiniging bij de voormalige stookolietaank in beeld gebracht (volume van de grondverontreiniging is circa 700 m³ a 1.000 m³, waarvan tenminste 25 m³ sterk is verontreinigd). De verontreiniging is niet in het grondwater aangetoond. Ter plaatse van braakliggende terreindelen is lokaal sprake van klasse B materiaal. Het materiaal voldoet merendeels aan klasse A of de achtergrondwaarde. Het grondwater ter plaatse van de braakliggende terreindelen bevat eveneens diffuus licht verhoogde concentraties aan barium. Een link tussen de activiteiten en het voorkomen van barium is niet eenduidig aanwezig.

In 2010 is aanvullend bodemonderzoek ter plaatse van de steenfabriek uitgevoerd voor wat betreft de terreindelen die in het verleden onvoldoende waren onderzocht. Op het terrein van de steenfabriek (met uitzondering van de uiterwaard) is tot gemiddeld ca. 2,5 m -mv. een puinlaag aanwezig, voornamelijk bestaande uit baksteen, maar ook met bijmengingen van afvalmaterialen als metaal, plastic, asfalt, etc. Ook zijn in de meeste proefgaten asbeststukjes aangetroffen. Analytisch voldoet de puinlaag aan klasse B. Zeer lokaal wordt het materiaal als niet toepasbaar geclassificeerd. Ter plaatse van de voormalige opslag voor materialen zijn een autoband, uitlaat, trekstang, stukken metaal en rubber gevonden. Er zijn geen aanwijzingen voor gemorste vloeistoffen (olie etc.) gevonden. De bodemlaag onder de kleilaag bestaat uit klei en valt in de klasse AW2000.

Voor wat betreft de uiterwaard wordt geconcludeerd dat de voormalige toegangsweg van de Rijn naar de steenfabriek is opgehoogd met baksteen tot circa 0,5 m -mv. Zeer lokaal zijn asbeststukjes aangetroffen (klasse A). De onderliggende laag bestaat uit klei en voldoet aan klasse B. Op de rest van de onderzochte uiterwaard is lokaal in de bovengrond een baksteenhoudende laag aanwezig met een dikte van circa 1,0 meter. Deze baksteenhoudende laag voldoet analytisch aan kwaliteitsklasse A of B.

De bovengrond met slechts resten baksteen voldoet aan de achtergrondwaarden of kwaliteitsklasse A. De onderliggende bodemlagen voldoen nagenoeg allemaal aan de achtergrondwaarde. Er is visueel geen asbestverdacht materiaal aangetroffen. De waterbodem in het westelijke deel van het kribvak mag volgens de normering nooit worden toegepast. De waterbodem in het oostelijke deel voldoet aan de kwaliteitsklasse B.

Ter plaatse van de steenfabriek en de toegangsweg in de uiterwaard is een indicatief asbestonderzoek uitgevoerd vanwege de aangetroffen asbeststukjes. Dit onderzoek wijst uit dat de fijne fractie ter plaatse van de steenfabriek niet asbesthoudend is. De grove fractie bevat asbest maar de restconcentratienorm wordt niet overschreden, met uitzondering van één deellocatie.

Omdat bovengenoemde onderzoeken onvoldoende informatie gaven om de bodemkwaliteit te beoordelen en niet volledig conform NEN 5720 zijn uitgevoerd, is in 2012 een aanvullend bodemonderzoek uitgevoerd om de bodemkwaliteit binnen het plangebied te kunnen bepalen. Op basis van de resultaten van het vooronderzoek is er geen aanleiding geweest om aan te nemen dat er veranderingen in de (water)bodemkwaliteit hebben plaatsgevonden. Visueel zijn er waarnemingen gedaan die kunnen duiden op de aanwezigheid van verontreinigingen. In 19 van de 39 geplaatste boringen is puinhoudend materiaal waargenomen. Uit de toetsing van de gemeten waarden blijkt, dat er in de onderzochte monsters gehalten tussen de Achtergrondwaarde en klasse Niet toepasbaar zijn aangetoond. In veel gevallen zijn zware metalen, PAK, en/of PCB de bepalende parameter voor de beoordeling. De resultaten van het onderzoek uit 2012 passen in het beeld dat volgt uit het onderzoek uit 2010.

Oeververlaging

De kwaliteit van de oostelijke en westelijke oever verschilt sterk. In het oostelijke gedeelte varieert de bodemkwaliteit tot een diepte van 1,0 m –mv tussen de klasse B tot Nooit toepasbaar. De bepalende parameters zijn zware metalen, PAK, HCB en of PCB's. De westelijk gelegen oever kent een bodemkwaliteit variërend tussen de Achtergrondwaarde tot de Klasse B. De bepalende parameters zijn hier zware metalen, HCB en of PCB's. De onderliggende lagen tot 2,0 m –mv zijn beoordeeld als klasse Achtergrond en Klasse A, met als bepalende parameters zware metalen en/of PAK.

Zomerkade

In de zomerkade heeft de bodem tot een diepte van 1,0 m –mv een bodemkwaliteit variërend tussen Achtergrondwaarde en Klasse B. De bepalende parameters zijn zware metalen, PAK en of PCB's. De onderliggende lagen tot 2,0 m -mv zijn van goede kwaliteit (Achtergrondwaarde).

Maaiveldverlaging

Ter plaatse van de toekomstige vleermuizenhoek zijn niet tot moeilijk doordringbare puinlagen aanwezig. De bodemkwaliteit tot 1,0 m –mv varieert hier tussen de Achtergrondwaarde en Klasse B. De bepalende parameters zijn PAK en PCB's.

Voor de grondwaterstroming is de bodemopbouw van belang. Op basis van de bodemkaart kan worden afgeleid dat de bodem in de uiterwaard bestaat uit rivierkleigronden (ooivaaggronden) bestaande uit zware zavel en lichte klei (Rd90A)). Ter plaatse van het westelijk gelegen braakliggende terreindeel met opslag van riet bestaat de bodem tot circa 1,3 à 1,8 m -mv. uit klei. Hieronder is matig grof zand aangetroffen tot 2,7 m -mv. (maximale boordiepte). Lokaal is op circa 1 m -mv. een puinhoudend laagje aangetroffen. Verder is lokaal puin in de grond aangetroffen. Nabij de rivier bevat de toplaag puin en/of kolengruis. Ter plaatse van het braakliggende terreindeel gelegen ten noorden van het bedrijfsterrein bestaat de bodem in het algemeen uit een wisselend profiel met klei en zand tot 2,5 m -mv. (maximale boordiepte). Lokaal zijn matig tot sterk puinhoudende (bouw en sloopafval) lagen aanwezig tot circa 1,5 m -mv. Verder is lokaal bouw- en sloopafval in de opgeboorde grond aangetroffen.

Conclusie

In het plangebied is de bodem van zeer wisselende kwaliteit. Met name het afgraven van de terreinen van de steenfabriek en de voormalige Machinistenschool Elst zullen de bodemkwaliteit positief beïnvloeden, omdat verontreinigde grond en puinlagen afgegraven en afgevoerd zullen worden. Met inachtneming hiervan kan worden geconcludeerd, dat er vanwege het aspect bodemkwaliteit geen belemmeringen zijn voor de uitvoerbaarheid van het plan

5.4 Water

5.4.1 Algemeen

Op 14 februari 2001 hebben het Rijk en de gezamenlijke provincies (IPO), gemeenten (VNG) en waterschappen (UvW) de Startovereenkomst waterbeleid 21e eeuw (WB-21) ondertekend. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de verschillende acties die moeten worden uitgevoerd om invulling te geven aan het kabinetsstandpunt 'Anders Omgaan met Water'. De acties zijn erop gericht om het watersysteem op duurzame wijze op orde te krijgen, waarbij het leidend motief is om aan water meer ruimte te geven. Een belangrijk instrument van WB21 is de watertoets. In de overeenkomst is vastgelegd dat de watertoets vanaf het moment van ondertekening door de betrokken partijen zal worden toegepast op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen. Bij de (her)inrichting van de openbare ruimte dient rekening te worden gehouden met de randvoorwaarden vanuit het watersysteem en de specifieke kenmerken hiervan. Water wordt hiermee (mede) sturend in de ruimtelijke ontwikkeling.

De watertoets is een (proces)instrument om ruimtelijke plannen en besluiten te toetsen op de mate waarin rekening is gehouden met de waterhuishoudkundige aspecten. Het gaat concreet om aspecten als: voldoende ruimte voor water (berging, infiltratie, aan- en afvoer), voldoende aandacht voor effecten op de waterkwaliteit, het garanderen van de veiligheid (overstroming, wateroverlast). Het instrument is bedoeld om de negatieve effecten van ruimtelijke plannen en besluiten op de waterhuishouding zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel om te verwachten negatieve effecten te verzachten (mitigeren) of te compenseren. Daarnaast is de watertoets een middel om kansen voor water in ruimtelijke plannen te benutten door tijdige inbreng van ideeën vanuit de waterbeheerder. De waterbeheerder is vanaf de initiatieffase immers actief betrokken bij de ruimtelijke planvorming.

Er geldt een wettelijke verplichting om bij elk bestemmingsplan een waterparagraaf op te nemen. In de paragraaf dient te worden uiteengezet wat voor gevolgen het plan in kwestie heeft voor de waterhuishouding. De waterparagraaf maakt weliswaar deel uit van de toelichting van het bestemmingsplan, maar zal ook duidelijkheid moeten geven of, en zo ja hoe, de waterstaatkundige consequenties juridisch zijn vertaald op de verbeelding en in de regels van het plan.

In het kader van de voorbereiding van dit bestemmingsplan, het MER en de vergunningentrajecten heeft veelvuldig overleg plaatsgevonden tussen het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Rijkswaterstaat, de gemeente, de provincie en de betrokken adviesbureaus. In het kader van het project is veel onderzoek verricht naar de waterhuishoudkundige aspecten van de voorgenomen ingreep. Belangrijke brondocumenten voor de inhoud van deze waterparagraaf zijn met name het planMER, de 'Rapportage Hydraulisch en morfologisch onderzoek Definitief Ontwerp maatregel Elst' (documentnr. NR-NAP-090, 23 december 2011) en de 'Ontwerpnota Definitief Ontwerp Elst, deel III: Ontwerp' (documentnr. NR-RAP-107, 16 januari 2012).

5.4.2 Wetgeving en beleid

Voor een beschrijving van wetgeving, rijks-, en provinciaal waterbeleid en beleid van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden wordt korthedshalve verwezen naar hoofdstuk 4.

5.4.3 Projectplan Waterwet

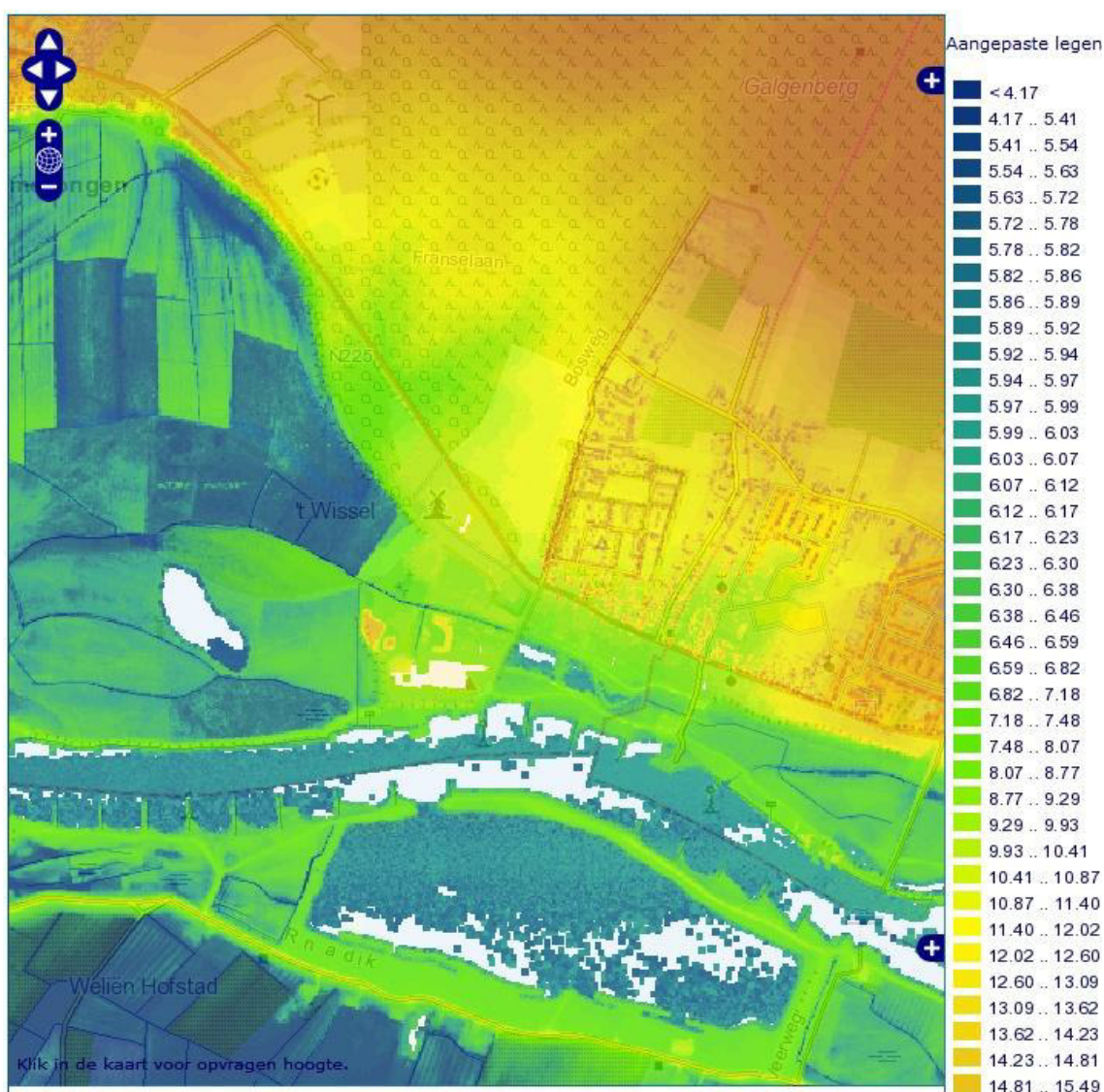
Artikel 5.4 lid 1 Waterwet bepaalt, dat de aanleg of wijziging van een waterstaatswerk door of vanwege de beheerder overeenkomstig een daartoe door hem vast te stellen projectplan geschiedt. Met de aanleg of wijziging van een waterstaatswerk wordt gelijkgesteld de uitvoering van een werk tot beïnvloeding van een grondwaterlichaam.

De beheerder is het bevoegde bestuursorgaan dat belast is met het beheer. Het genoemde waterstaatswerk betreft een oppervlaktewaterlichaam, bergingsgebied, waterkering of ondersteunend kunstwerk. In Bijlage II onder 1 sub c en artikel 3.1 Waterbesluit is de Nederrijn aangemerkt als oppervlaktewaterlichaam in Rijksbeheer. Rijkswaterstaat is beheerder van het oppervlaktewaterlichaam de Nederrijn. Omdat sprake is van voorgenomen wijzigingen van dit oppervlaktewaterlichaam, is ten behoeve van het project een projectplan, als bedoeld in artikel 5.4 lid 1 Waterwet opgesteld.

5.4.4 Huidige waterhuishoudkundige situatie

5.4.4.1 Hoogteligging

De hoogteligging van het plangebied varieert tussen 6,00 m + NAP tot circa 9,0 m+ NAP. Een groot deel van het gebied ligt op een hoogte van 8,5 tot 9,0 m+ NAP. Dit is relatief hoog waardoor het gebied zelden overstroomt. De Elster Buitenwaarden en de Amerongse Bovenpolder worden gescheiden van het zomerbed door een zomerkade. De hoogte van deze kade varieert van 8,2 tot 9,1 m+ NAP waardoor de polders frequenter instromen dan het hoger gelegen terrein. In figuur 15 is de hoogteligging van het plangebied weergegeven. Voor een beschrijving van de bodemopbouw wordt verwezen naar paragraaf 2.3.

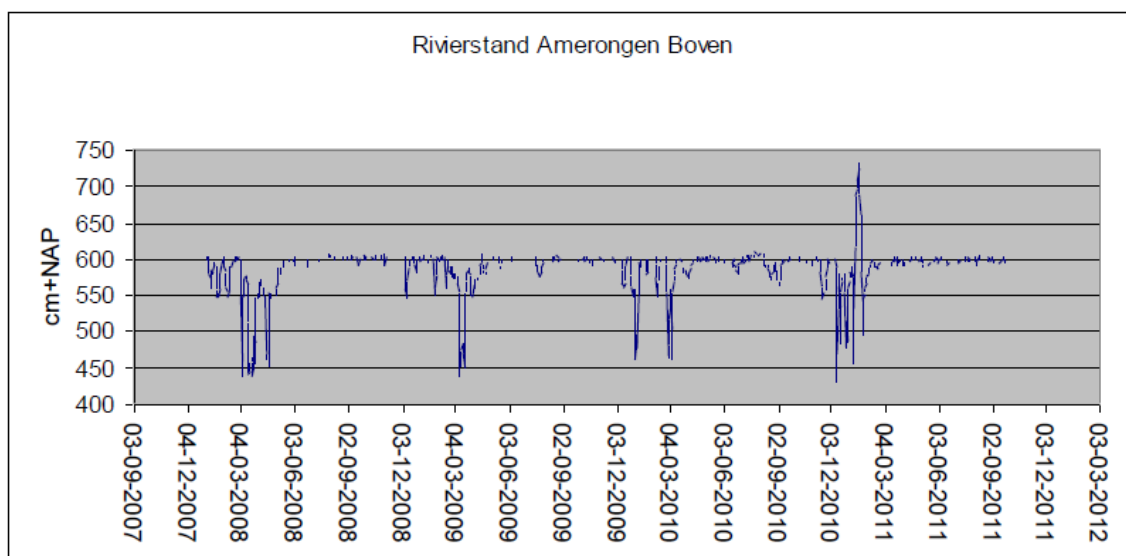
Afbeelding 10. Hoogtekaart plangebied (AHN, Rijkswaterstaat).

5.4.4.2 Oppervlaktewater

In Tabel 1 en op afbeelding 11 zijn gegevens met betrekking tot de waterstanden en de afvoer van de Neder-Rijn weergegeven van Amerongen-Boven en Elst.

herh. tijd v/d topafvoer in jaren	Afvoer Lobith [m ³ /s]	Elst (m+NAP)
kilometerraai		917
gem afvoer	2200	6.01
gem. zomerafvoer	1826	6.03
1	6145	6.85
2	7194	7.48
3	7807	7.78
4	8242	7.95
5	8580	8.08
10	9628	8.50
25	11014	8.90
50	11897	9.04
100	12780	9.22
250	13947	9.31
500	14829	9.36
1000	15712	9.38
1250	16000	9.41

Tabel 1. Waterstanden Nederrijn.

Afbeelding 11. Rivierstanden Amerongen-Boven.

De waterstand in de Rijn ter hoogte van Elst bedraagt bij een gemiddelde jaarafvoer (2200 m³/s) circa 6,01 m+ NAP. Door het plangebied loopt een leggerwatergang van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, de Puttenwetering. De stromingsrichting is van oost naar west. De breedte van de watergang bedraagt circa 1,2 m. De bodemhoogte neemt af van 5,20 m+ NAP tot 4,70 m+ NAP. Aan de westzijde van de Elster Buitenwaard mondt de watergang uit in de Amerongse Bovenpolder. Op 21 april 2011 is tijdens een veldbezoek het debiet ingeschat dat de Bovenpolder instroomt. Omdat voorafgaand aan deze dag het enkele weken lang droog was, werd op deze dag de afvoer niet beïnvloed door neerslag. De waterloop uit de Elster Buitenwaard bedroeg circa 20 l/s. Het oppervlaktewater in het oostelijk deel van de Amerongse Bovenpolder bedraagt circa 5,00 m+ NAP. Het huidige peil in de Elster Buitenwaard is niet bekend; het ligt in elk geval boven het peil in de Amerongse Bovenpolder en naar verwachting beneden het normale peil in de Rijn (6,0 m+ NAP). Tussen de Amerongse Bovenpolder en de Elster Buitenwaard zal een stuw worden aangebracht. Voor de strang is een waterpeil van 5,80m+ NAP gekozen om nog enige kwel vanaf de stuwwal naar de strang te krijgen. Om dit peil te handhaven wordt een stuw geplaatst bij de aansluiting op de Amerongse bovenpolder.

5.4.4.3 Grondwater

Uit peilbuisgegevens blijkt een grondwaterstand van circa 6,03 m+ NAP voor de periode half oktober tot half november. Dit komt ongeveer overeen met de waterstand in de Rijn. De grondwaterstroming in het eerste watervoerende pakket is zuidwestelijk gericht. De stijghoogte ter plaatse van Elst bedraagt circa 6,0 m+ NAP. De stijghoogte in het tweede watervoerend pakket is eveneens gelegen op circa 6,0 m+ NAP. De rivierpeilen en de grondwaterstanden hangen sterk samen. Bij veel hogere dan wel veel lagere rivierstanden kan de grondwaterstand wel minder sterk reageren, maar dit is niet duidelijk.

5.4.5 De toekomstige situatie

De toekomstige situatie is beschreven in hoofdstuk 3. De geohydrologisch relevante maatregelen zijn de volgende:

Verlaging van het maaiveld

De laaggelegen weide wordt bewerkstelligd door een verlaging van het maaiveld tot boven de grondwaterstand. In het ontwerp is voor het grootste gedeelte van de laaggelegen weide een maaiveldhoogte gekozen van 7,50 m+ NAP. Dit zal bij gemiddelde rivierstanden geen effect op de grondwaterstanden hebben. Bij hogere rivierstanden en onderlopen van het maaiveld kan het extra infiltratie tot gevolg hebben, doordat het geïnundeerde oppervlak groter is en/of doordat de weerstand tegen infiltratie kleiner is. De noordelijke hooggelegen weide heeft een maaiveld van 9,00 m+ NAP of hoger, de laaggelegen weide van 7,50 m+ NAP, de hoge terp 9,60 m+ NAP en de lage terp 7,0 tot 7,50 m+ NAP.

Verbreiding en verdieping van de waterloop

Direct noordelijk van de huidige watergang ligt een persleiding van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Omdat deze leiding voldoende dekking moet behouden, zijn de watergang en de natuurvriendelijke oever ten opzichte van de voorkeursvariant in zuidelijke richting opgeschoven. Tussen de watergang en de persleiding ligt de natuurvriendelijke oever met een wisselende breedte (tussen 0 en maximaal 20 meter). Vanwege de gewenste natuur wordt een deel van de natuurvriendelijke oever vlak aangelegd. Hier zal min of meer een vast waterpeil van 0,30 m aanwezig zijn. De bodemhoogte van de nieuwe watergang zal ter hoogte van de aansluiting op de bestaande watergang in de Amerongse Bovenpolder niet worden verlaagd. De bodemhoogte wordt hier gelijk gehouden aan de bodemhoogte in de Amerongse Bovenpolder.

De taluds worden stabiel en erosiebestendig uitgevoerd. In verband met de te verwachten stroomsnelheden tot 1m/sec. bij hoogwater, worden de taluds van een begroeiing voorzien. Op de bodem wordt geen klei aangebracht, zodat een zekere voeding door kwel optreedt, wat uit ecologische overwegingen gewenst is. De bodem van de watergang wordt afgedekt met een laag van minimaal 0,2 m dik van steenachtig, open materiaal (bijvoorbeeld puin of grind), dat een zekere weerstand tegen erosie heeft en voorkomt dat de sloot (door kwelwater dat zand meevoert) vol met zand komt te staan,

De waterloop zal verdiept worden tot 4,50 m+ NAP. De nieuwe breedte van de waterloop bedraagt circa 16 m en sluit aan op de bestaande waterpartij met een breedte van circa 40 m. Voor de nieuwe situatie is het van belang dat de kwel niet te veel toeneemt, maar wel dat er kwel is. Door de wens om lichte kwel toe te staan in verband met de voeding van de Amerongse Bovenpolder met kwelwater en het ontstaan van kwelminnende vegetatie, wordt het peil verlaagd tot 5,80 m+ NAP.

Ten behoeve van peilregulering wordt in het benedenstroomse deel van de watergang (bij de overgang naar de Amerongse Bovenpolder) een stuw geplaatst. Het peil in de Amerongse Bovenpolder is lager dan het peil van 5,80 m+ NAP. Door de stuw wordt het peil van 5,80 m+ NAP richting de Elster Buitenwaard gewaarborgd en wordt het peil in de Amerongse Bovenpolder niet beïnvloed. Achter de stuw wordt een bodem-/taludbescherming aangebracht door middel van een betonblokkenmat. Vanwege de geringe stroomsnelheid wordt niet verwacht dat trekvisen de stuw zullen willen passeren. Om deze reden wordt de stuw niet-vispasseerbaar gemaakt. De stuw kan door het aanpassen van het aantal schotbalken worden verhoogd of verlaagd zodat het peil en het debiet kan worden gereguleerd.

Verlaging van de zomerkade

De zomerkade wordt over de gehele lengte verlaagd ten opzichte van de huidige zomerkade. Het tracé blijft hetzelfde. De nieuwe kruinhoogte van de zomerkade is in overleg met het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden bepaald. Uitgangspunt is dat de overstromingsfrequentie niet toeneemt. De laagste bestaande hoogte is maatgevend geweest voor het bepalen van de toekomstige kruinhoogte; de toekomstige kruinhoogte ligt op 8,10 m+ NAP. De kruinbreedte wordt 2 m, het buitentalud wordt onder 1:2 en het binnentalud onder circa 1:3 afgewerkt. Na inzaaien met graszaad ontstaat daarbij weer een voldoende erosiebestendige kade. De stabiliteit van de kade is voor het buitentalud berekend en blijkt bij uit NEN 6740 afgeleide sterkteparameters verzekerd te zijn.

In de noordelijke zomerkade wordt een coupure (onderbreking in de waterkering) aangebracht. Een nieuw aan te leggen halfverharde beheerdersweg loopt vanaf de huidige Fabrieksweg via deze coupure en vervolgens via een doorwaadbare plaats in de watergang naar de verderop gelegen terp.

De zomerkaden behouden hun waterkerende functie in verband waarmee in dit bestemmingsplan een beschermende (dubbel)bestemming is opgenomen voor de kaden en een strook van 15 meter aan weerszijden van de waterkering(lijn).

Verlagen van de rivieroever

Over een breedte van 30 tot 70 m wordt de rivieroever verlaagd. Dit betekent wederom dat de uitwisseling tussen grond- en oppervlaktewater vergroot kan worden, zodra het verlaagde deel overstroomt. Tijdens een gemiddelde afvoer is dit niet het geval.

Maatregel	Effecten op grondwater		
	bij gemiddelde afvoer	bij lage afvoer	bij hoge afvoer (> 8200 m ³ /s)
verlagen maaiveld	Nee	nee	ja
verbreding en verdieping van de waterloop	Ja	ja	ja
verlaging van de zomerkade	Nee	nee	ja
verlagen van de rivieroever	Nee	nee	ja

Tabel 2: Overzicht optreden hydrologische effecten bij een gemiddelde rivierstand en een hoge rivierstand.

5.4.6 Effecten van de toekomstige situatie op de waterhuishouding

Uitgangspunt is dat er geen significante effecten (geen verdroging en/of vernatting) optreden op de grondwaterstand op de stuwwal door de maatregel obstakelverwijdering Elst. De gevolgen richten zich op de grondwaterstanden en de kwel zowel in het gebied als daarbuiten (bijvoorbeeld de stuwwal). In het onderstaande wordt ingegaan op de gevolgen bij een lage afvoer, een gemiddelde en een hoge afvoer in de Rijn. Dit wordt vertaald naar peilen van respectievelijk 4,50 m+ NAP, 6,03 m+ NAP en 8,10 m+ NAP (overstromen van de zomerkade).

Lage Rijnstand

Bij een lage rivierstand zal de grondwaterstand in de direct aangrenzende gebieden sterk worden beïnvloed. Verwacht mag worden dat de grondwaterstanden dan dalen en als gevolg daarvan ook de oppervlaktewaterstanden. Dit is nu al zo en ook na de inrichting van het gebied.

Gemiddelde Rijnstand

De gemiddelde Rijnstand bedraagt 6,03 m+ NAP. Om de omvang van kwel te kunnen bepalen is een berekening voor de nieuwe inrichting uitgevoerd met:

- een peil van 5,80 m+ NAP in de watergang;
- een lengte van de waterloop van 900 m en een breedte van gemiddeld 20 m;
- een doorlaatvermogen van 2400 m²/d, een voedingsweerstand van 200 dagen en een anisotropiefactor van 2;

- een waterdiepte van 1,3 m;
- een bodemweerstand van 0,5 dag.

Dit is vergeleken met de huidige situatie met:

- een peil van 5,60 m+ NAP in de watergang;
- een lengte van de waterloop van 900 m en een breedte van gemiddeld 7 m;
- een waterdiepte van 0,3 m;
- een bodemweerstand van 1 dag.

Hieruit blijkt dat door te sturen met het peil de kwel naar de waterloop gestuurd kan worden, zo dat geen verdroging in de omgeving optreedt. Hierbij kan worden opgemerkt, dat na verloop van tijd een sliblaag op de bodem van de waterloop zal ontstaan waardoor de kwel zal afnemen.

	Huidig	Nieuw	
Qkwel (l/s)	16	17	
afstand	Verlagingsen (m)		
100	0.09	0.09	
200	0.07	0.07	
500	0.04	0.04	
1000	0.01	0.01	

Tabel 3: Effecten van een verdiepte en verbrede waterloop.

Uit deze analyse volgt dat de berekende kwel en de daarbij behorende verhanglijn in de huidige en de nieuwe situatie ongeveer gelijk zijn. Aangenomen wordt, dat de kwel naar de waterloop circa 15 l/s is. Dit is dus bij de nieuwe inrichting zonder kleilaag. Dit komt qua ordegrrootte overeen met de in het veld bepaalde afvoer van 20 l/s als instroom in de Amerongse Bovenpolder (huidige droge situatie). Dit betekent dat bij dit peil en de nieuwe inrichting de kwel niet aanzienlijk toeneemt. Eventueel is deze verder te beperken door een hoger peil te kiezen. Er is geen kleilaag noodzakelijk om de kwel te beperken. Dit is in verband met natuurdoelstelling ook ongewenst. Om flexibel te zijn is er voor gekozen een stuw bij de aansluiting op de Amerongse Bovenpolder te plaatsen met een drempelhoogte van 5,75 m+ NAP. Deze stuw is voorzien van schotbalken zodat mocht de kwel te groot zijn, dat is als de afvoer op het uitstroompunt te groot is, het peil extra gestuurd kan worden.

Hoge Rijnstand

Bij een hoge rivierstand, als de uiterwaarden vol staan, zal er water vanuit de uitwaarden infiltreren en naar de omgeving stromen. Doordat ter plaatse van de watergang gemakkelijker water kan infiltreren, kan dit leiden tot een verhoging van de stijghoogten en grondwaterstanden in de omgeving. Dit geldt ook voor de af te graven terreingedeelten, die in de huidige situatie niet en in de toekomstige situatie wel inunderen. Deze situatie komt slechts eens in de 3 à 4 jaar voor en dan veelal gedurende slechts een periode van enkele weken. Aangezien er geen gevoelige objecten in de omgeving aanwezig zijn, zal dit niet tot problemen leiden.

5.5 Geluidhinder

De mate waarin geluid, veroorzaakt door het wegverkeer, het woonmilieu mag belasten, is geregeld in de Wet geluidhinder. De wet stelt dat in principe de geluidsbelasting op woningen niet meer mag bedragen dan 48 dB voorkeurgrenswaarde. Indien een nieuwe geluidgevoelige functie mogelijk wordt gemaakt, is sprake van een "nieuwe situatie" in de zin van de Wet geluidhinder. Indien een geluidgevoelige functie binnen de geluidzone van een weg wordt geprojecteerd, dient een akoestisch onderzoek uitgevoerd te worden naar de geluidsbelasting vanwege die weg op de nieuwe functie.

In de Wet geluidhinder is bepaald dat iedere weg een geluidzone heeft. Een zone is in feite een akoestisch aandachtsgebied. De breedte van de zone wordt bepaald door het aantal rijstroken en de ligging van de weg binnenstedelijk of buitenstedelijk gebied. De volgende wegen zijn echter vrijgesteld van een zone:

- wegen die liggen binnen een woonerf;
- wegen waarvoor een maximumsnelheid geldt van 30 km/uur;
- wegen, waarvan op grond van een door de gemeenteraad vastgestelde geluidsniveaukaart vast staat dat de geluidsbelasting op 10 m uit de as van de meest nabij gelegen rijstrook 48 dB of minder bedraagt.

Voorliggend bestemmingsplan maakt geen nieuwe geluidgevoelige functie(s) mogelijk.

Met inachtneming hiervan kan worden geconcludeerd, dat er vanwege het aspect wegverkeerslawaai geen belemmeringen zijn voor de uitvoerbaarheid van het plan.

5.6 Luchtkwaliteit

Op 15 november 2007 is de "Wet luchtkwaliteit" in werking getreden. Deze wet bestaat uit een wijziging van de Wet milieubeheer (invoering nieuwe titel 5.2 "luchtkwaliteitseisen") en de invoering van een aantal algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) en ministeriële regelingen. De "Wet luchtkwaliteit" voorziet onder meer in een gebiedgerichte aanpak van de luchtkwaliteit via het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Rijk, provincies en gemeenten werken in het NSL-programma samen aan maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren in gebieden waar de normen voor luchtkwaliteit niet worden gehaald (overschrijdingsgebieden). Op basis van de wet kunnen ruimtelijk-economische initiatieven worden uitgevoerd als aan één of meer van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- wettelijke grenswaarden worden niet overschreden, of
- per saldo verbetert de luchtkwaliteit of blijft tenminste gelijk, of
- het initiatief draagt "niet in betekenende mate" bij aan de luchtkwaliteit, of
- het initiatief is opgenomen in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL).

Het NSL is vanaf 1 augustus 2009 van kracht. Hierdoor zijn onder andere de uitvoeringsregels rond saldering verruimd en is de definitie van 'niet in betekenende mate' verlegd naar 3% van de grenswaarde. Nu het NSL van kracht is kunnen aanzienlijk grotere projecten worden gerealiseerd zonder dat daarbij toetsing aan de grenswaarden voor luchtkwaliteit aan de orde is. In artikel 4 van het Besluit niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen) en de bijlagen van de Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen) is voor bepaalde categorieën van projecten met getalsmatige grenzen vastgesteld, dat deze 'niet in betekenende mate' bijdragen aan de luchtverontreiniging. Deze projecten mogen zonder toetsing aan de grenswaarden voor luchtkwaliteit uitgevoerd worden. Als belangrijkste gevallen kunnen worden aangegeven:

- kantoorlocaties met een brutovloeroppervlak van niet meer dan 100.000 m² (bij één ontsluitingsweg) dan wel 200.000 m² (bij twee ontsluitingswegen met gelijkmatige verkeersverdeling);
- woningbouwlocaties met netto niet meer dan 1.500 woningen (bij één ontsluitingsweg) dan wel 3.000 woningen (bij twee ontsluitingswegen met gelijkmatige verkeersverdeling).

Wanneer projecten wel 'in betekenende mate' bijdragen aan de luchtkwaliteit, dient luchtonderzoek te worden uitgevoerd waarbij wordt getoetst aan de normen.

Voorliggend bestemmingsplan maakt de realisatie van een nieuw natuurgebied mogelijk met uitsluitend extensieve (dag)recreatieve medegebruiksmogelijkheden. Redelijkerwijs mag worden aangenomen, dat realisatie van dit bestemmingsplan op geen enkele wijze, direct noch indirect, bijdraagt aan een verslechtering van de luchtkwaliteit. Op grond hiervan kan dan ook worden geconcludeerd, dat er vanwege de luchtkwaliteit geen belemmeringen zijn voor de uitvoerbaarheid van het plan.

5.7 Externe veiligheid

Externe veiligheid gaat om het beperken van de kans op en het effect van een ernstig ongeval voor de omgeving door:

- het gebruik, de opslag en productie van gevaarlijke stoffen (inrichtingen);
- het transport van gevaarlijke stoffen (autowegen, buisleidingen, waterwegen en spoorwegen);
- het gebruik van luchthavens.

Het externe veiligheidsbeleid richt zich op het beperken van de risico's voor de burger door bovengenoemde activiteiten. Hiertoe zijn risico's gekwantificeerd, namelijk door middel van het plaatsgebonden risico en het groepsrisico.

Plaatsgebonden risico (PR)

Het plaatsgebonden risico is de berekende kans per jaar, dat een persoon overlijdt als rechtstreeks gevolg van een ongeval bij een risicobron, aangenomen dat hij op die plaats permanent en onbeschermd verblijft. Een plaatsgebonden risico van 10^{-6} betekent dat omwonenden van bijvoorbeeld een LPG-tankstation op die plaats een kans van één op een miljoen hebben om als gevolg van een ramp te overlijden.

Groepsrisico (GR)

Dit is de kans dat een groep mensen overlijdt door een ongeval met gevaarlijke stoffen. Groepsrisico wordt niet uitgedrukt in een risicocontour maar in een FN-curve, waarbij het aantal slachtoffers wordt afgezet tegen de cumulatieve kans die ze als groep hebben om te overlijden. Het groepsrisico moet worden gezien als een maat voor maatschappelijke ontwrichting.

Bij een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling dient te worden getoetst aan de externe veiligheidswet- en regelgeving.

Voorliggend bestemmingsplan maakt niet de vestiging van een Bevi-inrichting, de realisatie van een route gevaarlijke stoffen of de aanleg van een buisleiding mogelijk. Wel liggen enkele bestaande leidingen in het plangebied. In paragraaf 5.13 wordt daar verder op ingegaan. Evenmin maakt dit bestemmingsplan de realisatie van een kwetsbaar of beperkt kwetsbaar object mogelijk. De horecavoorziening (theetuin) die wordt mogelijk gemaakt in dit bestemmingsplan is dusdanig kleinschalig, dat hier geen sprake is van een (beperkt) kwetsbaar als bedoeld in het Bevi.

Geconcludeerd wordt dat externe veiligheid geen belemmering vormt voor de haalbaarheid van voorliggend bestemmingsplan.

5.8 Natuurwaarden en flora en fauna

5.8.1 Algemeen

Het plangebied ligt deels binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In het kader van het plan is een ecologische inventarisatie uitgevoerd (Rapport Basisonderzoeken rivierverruiming Neder-Rijn; Ecologisch onderzoek, Oranjewoud, 2009). Hierbij is een veldonderzoek uitgevoerd naar flora, vleermuizen, overige zoogdieren, vogels (broed-, winter- en watervogels) amfibieën, vissen en beschermde ongewervelden. De onderzoeksgebieden zijn dekkend geïnventariseerd met de volgende onderzoeksintensiteit: flora (vier bezoeken in mei, juni en augustus 2009), vleermuizen (zes bezoeken in juni en juli 2009), overige zoogdieren (meegenomen tijdens veldbezoeken andere soortgroepen), broedvogels (drie ochtendronden in mei, juni en juli en twee avondronden in juni en juli), amfibieën (vier veldbezoeken in april, juni, juli en augustus), vissen (acht veldbezoeken in april, mei, juni, juli en augustus), ongewervelden (meegenomen tijdens veldbezoeken andere soortgroepen), muizen (gevangen met live-traps in 2011). Tevens is een Passende beoordeling uitgevoerd (Passende beoordeling Ruimte voor de Rivier uiterwaarden Elst, Grontmij Nederland BV, 9 januari 2012). In verband met de ligging in de EHS is ook een Nee, tenzij-toets uitgevoerd (Nee, tenzij toets Uiterwaarden Elst, toetsing effecten inrichtingsplan op de EHS, Grontmij Nederland BV, 5 maart 2012). Een integrale samenvatting van de onderzoeken is in deze paragraaf opgenomen. Voor meer informatie wordt verwezen naar het PlanMER en de onderzoeken.

5.8.2 Natura 2000

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) biedt de juridische basis voor de bescherming van natuurgebieden in Nederland. Internationale verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn, maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) zijn hiermee in nationale regelgeving verankerd. De Nb-wet onderscheidt twee categorieën beschermde gebieden:

- Natura 2000-gebieden;
- Beschermde Natuurmonumenten.

Onder Natura 2000-gebieden vallen de gebieden die op grond van de Vogel- en/of Habitatrichtlijn zijn aangewezen (speciale beschermingszones, SBZ's). Voor deze gebieden gelden instandhoudingsdoelen die niet in gevaar gebracht mogen worden. In verband hiermee kent de Natuurbeschermingswet 1998 voor projecten en andere handelingen die gevolgen voor soorten en habitats van de betreffende gebieden zouden kunnen hebben, een vergunningplicht (artikel 19d Nb-wet). Ook projecten of handelingen die buiten het Natura 2000-gebied plaats vinden kunnen zonder vergunning zijn verboden als er negatieve effecten door 'externe werking' kunnen optreden. Beschermde natuurmonumenten kennen een nationale aanwijzingsgrondslag op basis van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis. Ook voor het aantasten van de wezenlijke kenmerken van deze beschermde natuurmonumenten geldt een vergunningplicht (Artikel 16 Nb-wet).

Het plangebied ligt deels binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het terrein van de steenfabriek en de voormalige Machinistenscholen vallen buiten deze begrenzingen. In het ontwerp-aanwijzingsbesluit (juli 2008) van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld voor drie habitattypen, vier habitatsoorten, vijf broedvogelsoorten en 15 niet-broedvogelsoorten. De instandhoudingsdoelstellingen gelden voor het gehele gebied uiterwaarden Nederrijn. Er is nog geen definitief aanwijzingsbesluit.

Omdat effecten als gevolg van het plan op voorhand niet zijn uit te sluiten, is een Passende Beoordeling uitgevoerd, welke onderdeel uitmaakt van het planMER. Met de Passende Beoordeling wordt vastgesteld of door een project, handeling of plan er een kans bestaat op een significant negatief effect. In de Passende Beoordeling is een overzicht opgenomen met de habitattypen, Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten waarvoor een verbeter- of uitbreidingsdoelstelling geldt. In het Natura 2000 Beheerplan Rijntakken van de provincie Gelderland is nader uitgewerkt binnen welke deelgebieden in de uiterwaarden van de Neder-Rijn de herstelopgaven voor bepaalde habitattypen en soorten gerealiseerd kunnen worden. Het plangebied is in het Natura 2000 Beheerplan Rijntakken alleen aangemerkt als locatie voor het uitbreiden van het areaal aan leefgebied van de porseleinhoen, door het creëren van plas-dras-situaties. Voor overige kwalificerende soorten en habitattypen waarvoor een verbeter- en/of uitbreidingsdoelstelling geldt, wordt het plangebied in het Natura 2000 Beheerplan niet genoemd als potentiële locatie voor het realiseren van de herstelopgaven.

In de noord-westhoek van het plangebied komt een habitatype voor waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, namelijk het habitatype 'droge hardhoutoibossen'. Dit hardhoutoibos blijft behouden en het plan voorziet zelfs in een uitbreiding van het areaal aan (hardhout)oibos rondom het deel van de terp van het steenfabriekterrein dat behouden blijft. Het instandhoudingsdoel voor hardhoutbos wordt niet aangetast, maar juist door de uitbreiding van het areaal aan hardhoutoibos voor een deel gerealiseerd.

Habitatrichtlijnsoorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden zijn niet in het plangebied aangetroffen. De watergangen in het plangebied vormen wel potentieel geschikt leefgebied voor de grote modderkruiper en de kamsalamander, maar deze soorten zijn momenteel niet in het plangebied aanwezig. Voor de rivierprik en zeeprik zijn geen geschikte paaiplassen in het plangebied aanwezig die in verbinding staan met de Neder-Rijn, die door beide soorten als trekroute wordt gebruikt. Door het plan wordt het areaal aan oppervlaktewater in het plangebied aanzienlijk vergroot. De verbreding en verlegging van de watergeul in het gebied leidt tot meer potentieel leefgebied voor de grote modderkruiper en de aanleg van een amfibieënpoel leidt tot meer potentieel leefgebied voor de kamsalamander.

Overige kwalificerende Habitatrichtlijnsoorten komen niet in het plangebied voor en zullen ook na de herinrichting niet in het gebied voorkomen vanwege het ontbreken van specifiek habitat in het plangebied. De recreatieve voorzieningen leiden niet tot extra verstoring van kwalificerende Habitatrichtlijnsoorten.

Ten aanzien van Vogelrichtlijnsoorten zijn alleen waarnemingen gedaan van ijsvogels. Nestplaatsen zijn niet gevonden. Naar verwachting broedt de ijsvogel wel in het plangebied. Enkele verruigde graslanden en oevers van watergangen vormen potentieel leefgebied voor de kwartelkoning en de porseleinhoen. Eventuele nestplaatsen van de ijsvogel zullen tijdens de werkzaamheden worden behouden. Daarnaast wordt in het gebied een nieuwe ijsvogelwand aangelegd. Het instandhoudingsdoel ten aanzien van de ijsvogel is behoud van oppervlakte en kwaliteit leefgebied voor een populatie van 5 paartjes. Ook het vergroten van het areaal aan ooibos levert in de toekomst nestmogelijkheden voor ijsvogels op, in boomwortels van bomen die omvallen. Het areaal aan foerageergebied in de vorm van watergangen en vijvers wordt aanzienlijk vergroot als gevolg van het plan. In het gebied wordt ook circa 3 hectare extra aan natuurgrasland gecreëerd op het voormalige steenfabriekterrein. Dit is potentieel geschikt leefgebied voor de kwartelkoning. Natuurvriendelijke oevers langs de te verbreden watergang in het oostelijk deel van het plangebied en de nieuwe watergang in het westelijke deel van het plangebied vormen potentieel geschikt leefgebied voor de porseleinhoen en de oeverwalw. Het areaal aan potentieel geschikt leefgebied voor deze soorten neemt dus toe. Tevens wordt een nieuwe oeverwalw- en ijsvogelwand in het gebied aangelegd, waardoor deze soort ook in het plangebied kan gaan broeden.

In het kader van het vooroverleg voor de vergunningverlening voor de Natuurbeschermingswet heeft de provincie Utrecht als bevoegd gezag aangegeven, dat wanneer er met voldoende zekerheid aangegeven kan worden dat de uitbreidingsdoelstellingen voor de Kwartelkoning en Porseleinhoen in andere deelgebieden van de Uiterwaarden Neder-Rijn (waaronder Tollewaard, Middelwaard en Doorwerthse waarden) gehaald kunnen worden, zij een vergunning voor het wandelpad over de zomerkade bij Elst zouden kunnen verlenen zonder mitigerende maatregelen. (Met het bevoegde gezag voor de andere deelgebieden zal overleg worden gevoerd om te kijken of de uitbreidingsdoelstellingen voor de Kwartelkoning en de Porseleinhoen daar gerealiseerd kunnen worden.)

Door vergravingen zullen de Amerongse Bovenpolder en Elster Buitenwaarden actief worden verbonden met de rivier. Hierdoor worden relatief ondiepe en luwe habitats langs de rivier gecreëerd, waardoor ook de minder strikt riviergebonden visfauna en macrofauna zich kan ontwikkelen. Deze habitats kunnen eveneens dienst doen als paai- en opgroeiplaats voor vissen. Door het realiseren van meer oppervlaktewater en natuurvriendelijke oevers neemt het areaal aan geschikt habitat voor water- en oeverplanten toe en daarmee hun vestigings- en ontwikkelingskansen. Daardoor neemt ook de soortenrijkdom toe, waardoor wordt bijgedragen aan de Kaderrichtlijn Water opgave.

5.8.3 EHS

In de EHS geldt het zogenaamde 'nee, tenzij' regime. Nieuwe plannen, projecten of handelingen zijn niet toegestaan, als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Hiervan kan alleen worden afgeweken als er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. In dat geval moet de initiatiefnemer maatregelen treffen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen, en waar dat niet volstaat te compenseren door het realiseren van gelijkwaardige gebieden, liefst in of nabij het aangetaste gebied. In het geval van aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden kan een ontwikkeling meestal niet plaatsvinden zoals beoogd. Het zwaartepunt bij de nee, tenzij-afweging licht daarom vaak bij de effectbeoordeling.

De aantasting is conform de criteria van de provincie Utrecht significant als de EHS op één van de volgende vier hoofdaspecten duidelijk wordt aangetast:

- functioneren van het actuele en/of beoogde ecosysteem/natuurdoeltype;
- eenheid of de omvang;
- voorkomen van bijzondere planten- en diersoorten;
- verbindingen in of tussen natuurgebieden (tussen gebieden: ecologische verbindingzones).

Om te toetsen of er significante aantasting plaatsvindt, heeft de provincie beoordelingscriteria opgesteld.

Uit de nee, tenzij-toets blijkt dat het plan een overwegend positieve invloed op het functioneren van de EHS heeft. Het areaal natuur en EHS wordt vergroot en de ecologische verbinding tussen de Amerongse Bovenpolder en de Elster buitenpolder wordt versterkt. Verder ontstaan door toename van de overstromingsfrequentie kansen voor overstromingsgraslanden en andere rivierbeïnvloede/ rivierbegeleidende natuur. Het plan maakt ook extensieve recreatie mogelijk. De versturende werking die hier vanuit gaat is relatief beperkt in vergelijking tot de economische activiteiten die volgens het voorheen geldende bestemmingsplan Buitengebied 2010 mogelijk waren. De ontwikkeling heeft per saldo een positief effect. Van een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS is zeker geen sprake. Wel wordt in het onderzoek aanbevolen om, in verband met het zoveel mogelijk beperken van eventuele verstoring, wandelpaden niet open te stellen tussen zonsondergang en zonsopgang en honden alleen aangelijnd in het gebied toe te laten.

Hoofdaspect	Positieve gevolgen	Negatieve gevolgen	Significante aantasting?
Functioneren van het actuele en/of beoogde ecosysteem/natuurdoeltype	Voorwaarden voor natuurontwikkeling natuur beter geborgd door bestemmingswijziging van agrarisch naar natuur. Ontwikkelingsmogelijkheden voor overstromingsgraslanden.	geen	Nee
Eenheid en omvang	Uitbreiding oppervlak natuur en minder onderbreking van de uiterwaarden.	geen	Nee
Bijzondere planten- en diersoorten	Uitbreiding leefgebied van de meeste soorten. Vermindering mogelijkheid tot bedrijvigheid in het gebied.	Mogelijke verstoring door recreanten	Nee
Ecologische verbindingen	Betere ecologische verbinding uiterwaarden door obstakelverwijdering, versterking evz 201.	geen	Nee

Tabel 4. Gevolgen van de ontwikkeling op de vier hoofdaspecten van de EHS.

5.8.4 Flora en fauna

In het plangebied is zwanebloem (tabel 1-soort) aangetroffen in de diepe drainagesloot tussen de voormalige Machinistenschool en de steenfabriek. Op meerdere plaatsen op het terrein van de voormalige machinistenschool zijn exemplaren van grote kaardenbol (tabel 1-soort) aangetroffen.

De beschermde libellensoort rivierrombout is niet aangetroffen in het plangebied. Ook andere beschermde insectensoorten worden niet in het gebied verwacht vanwege het ontbreken van geschikt leefgebied.

In het plangebied zijn geen beschermde vissen aangetroffen. In het aangrenzende kilometerhok (162-443) zijn twee zwaar beschermde soorten (vermeld in tabel 3 en tevens bijlage II of IV Habitatrichtlijn) waargenomen, namelijk bittervoorn en grote modderkuiper. Mogelijk komen deze soorten voor in het water in het plangebied. Ook kleine modderkruiper (tabel 2-soort) kan in het plangebied voorkomen. De basaltblokken bij de kribben is geschikt leefgebied voor de rivierdonderpad (tabel 2-soort).

Beschermde weekdiersoorten worden, op basis van de aanwezige biotopen, niet in het plangebied verwacht.

Tijdens het veldonderzoek zijn algemene licht beschermde amfibiesoorten waargenomen, namelijk kleine watersalamander, bastaardkikker, bruine kikker, groene kikker spec., en gewone pad (tabel 1-soorten).

Ook is de zwaar beschermde rugstreeppad (tabel 3-soort + bijlage IV Habitatrichtlijn) in het plangebied waargenomen, namelijk op het braakliggende terrein van de Machinistenschool.

Tijdens het veldbezoek in het plangebied zijn geen reptielsoorten waargenomen. Het Natuurloket geeft aan dat in kilometerhok 161-444, één tabel 2/3-soort is waargenomen. Dit betreft waarschijnlijk ringslang.

In 2009 zijn meerdere soorten watervogels, riet- en struweelvogels en veld- en bosvogels aangetroffen. In totaal werden 148 broedterritoria vastgesteld. De broedterritoria van grasmus (12), kleine karekiet (12), merel (13), tjiftjaf (12) en winterkoning (12) zijn het meest talrijk. In het plangebied zijn vier grondgebonden zoogdiersoorten waargenomen: konijn, ree, vos en (sporen van) bever of beverrat. Behalve de waargenomen soorten is het aannemelijk dat ook andere beschermde zoogdieren van het plangebied gebruik maken. Het gaat dan om soorten als hermelijn, wezel, vos, egel en mol. Er zijn vier vleermuissoorten waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis, laatvlieger, watervleermuis en rosse vleermuis. De in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn zwaar beschermd onder de Flora- en faunawet (tabel 3 + bijlage IV Habitatrichtlijn).

soort	biotoop	Ffw	voorkomen in plangebiedElst
zwanenbloem	oever	tabel 1	ja
grote kaardenbol	ruigten, braakliggende grond, bermen en industrieterreinen.	tabel 1	ja
kleine watersalamander	oever en water	tabel 1	ja
bruine kikker	oever en water	tabel 1	ja
bastaardkikker	oever en water	tabel 1	ja
groene kikker spec.	oever en water	tabel 1	ja
gewone pad	oever, water en land	tabel 1	ja
rugstreeppad	oever, water en land (zomer); land (winter)	tabel 3 + bijlage IV HR	ja
gewone dwergvleermuis	vliegend langs bosschages	tabel 3 + bijlage IV HR	ja, foeragerend
laatvlieger	vliegend langs bosschages	tabel 3 + bijlage IV HR	ja, foeragerend
watervleermuis	vliegend langs bosschages	tabel 3 + bijlage IV HR	ja, foeragerend
rosse vleermuis	vliegend langs bosschages	tabel 3 + bijlage IV HR	ja, foeragerend
ringslang	land (voortplantings- en rustplaatsen) en water (jachtbiotoop)	tabel 3	mogelijk
bittervoorn	water	tabel 3	mogelijk in ondiepe geul
grote modderkruiper	water	tabel 3	mogelijk in ondiepe geul
kleine modderkruiper	water	tabel 2	mogelijk in ondiepe geul
rivierdonderpad	kribben Neder-Rijn	tabel 2	mogelijk langs kribben
bever	oever en water	tabel 3	mogelijk
alg. soorten zoogdieren	langs de oever en in de uiterwaard	tabel 1	mogelijk
broedvogels	weide, riet, bosschages	tabel 3	ja

Tabel 5. Beschermde plant- en diersoorten welke in het plangebied zijn aangetroffen dan wel kunnen worden verwacht.

In het plangebied broedt ijsvogel en grote bonte specht. Realisatie van het plan brengt mogelijk een aantasting van het leefgebied met zich mee (aantasting nestlocaties). De meeste beschermde soorten die in de bestaande situatie gebruikmaken van het plangebied zullen geen negatieve effecten ondervinden van de herinrichting van het gebied of een toename in overstromingsfrequentie of -duur. Uitgangspunt hierbij is dat de inundaties plaatsvinden buiten het broedseizoen. Het plan biedt ook kansen voor uitbreiding van populaties of voor vestiging van beschermde soorten die nu nog niet voorkomen. Door het verwijderen van de steenfabriek verbetert de ecologische verbinding met de Amerongse Bovenpolder aanzienlijk. Verbreding van de watergang met aanleg van natuurvriendelijke oevers pakt voor verschillende soorten positief uit.

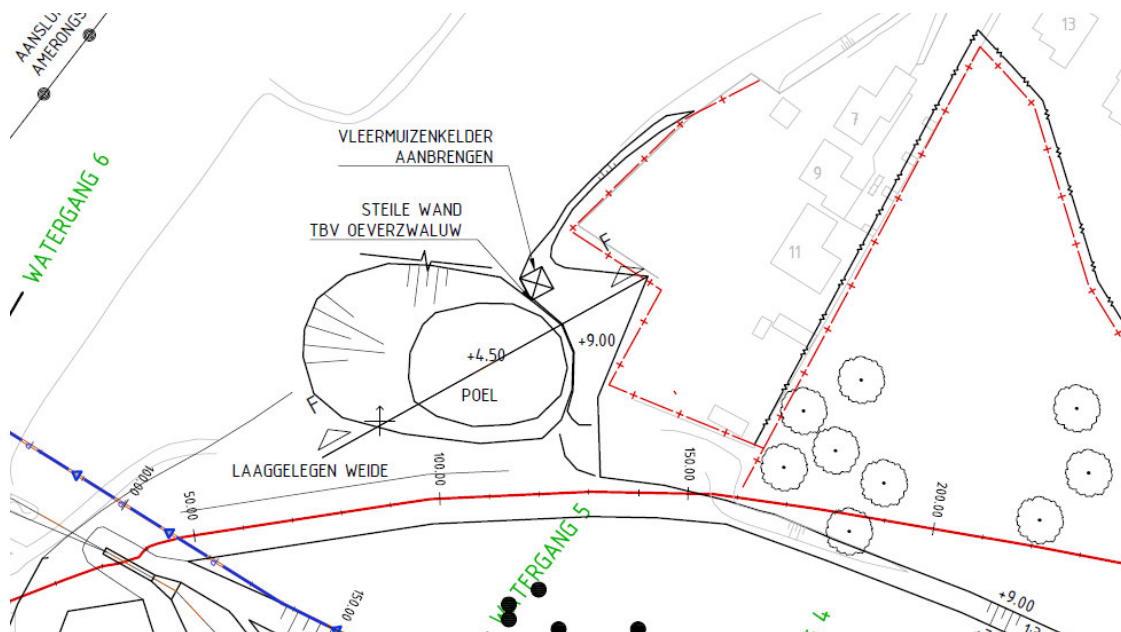
In het plangebied komen de volgende Rode Lijst-soorten voor: bever, broedvogels, amfibieën en ringslang. Dit zijn tevens beschermde soorten. De beoordeling voor de Rode Lijst-soorten is daarom hetzelfde als voor de beschermde soorten.

De Kaderrichtlijn Water geeft aan dat het niet mogelijk is een natuurlijke ongereguleerde rivier te creëren vanwege andere functies (hoogwaterveiligheid, scheepvaart en drinkwatervoorziening). In de hoofdgeul is in verband hiermee niet veel mogelijk ter verbetering van de ecologische situatie. Langs de oevers en in de uiterwaarden zijn die mogelijkheden er echter wel. De voorkeursvariant voorziet in een verlaging van de oevers en het verwijderen van steenstort. Hierdoor wordt de ecologische situatie verbeterd (onder andere uitsluipmogelijkheden voor rivierrombout en broedgelegenheid voor oeverzwaluw).

5.8.5 *Vleermuizen*

In verband met de sloop van de steenfabriek, met uitzondering van de schoorsteen, is de potentie van de steenfabriek als overwinteringsplaats voor vleermuizen onderzocht. Op 23 augustus 2011 is een visuele inspectie van de steenfabriek en bijgebouwen uitgevoerd door een vleermuisdeskundige. Daaruit is gebleken dat de steenfabriek spouwmuren bevat met open stootvoegen die als verblijfplaats voor vleermuizen kunnen dienen. Ook de oven binnen in de fabriek bevat een spouwmuur en diverse openingen waardoor vleermuizen de spouw zouden kunnen bereiken. Hier werden ook enkele vleermuiskeutels gevonden. Gezien de klimatologische omstandigheden in de steenfabriek zouden de spouwen van de steenfabriek en de oven door vleermuizen gebruikt kunnen worden als overwinteringsplaats. Tijdens vleermuisonderzoek in 2009 werden in het gebied al de soorten gewone dwergvleermuis, laatvlieger, watervleermuis en rosse vleermuis waargenomen. Andere soorten die in de omgeving voorkomen zijn meer-vleermuis (boven de Neder-Rijn), baarvleermuis, franjestaart en gewone grootoorvleermuis (Utrechtse Heuvelrug).

In verband met de voorgenomen sloop van de fabriek wordt door middel van een mitigerende maatregel de functionaliteit van het gebied gewaarborgd, door de bouw van een nieuw, permanent vleermuiswinterverblijf in het gebied, dat functioneel is voor de soorten die mogelijk in de steenfabriek overwinteren. Dit nieuwe vleermuiswinterverblijf zal vóór september 2012 zijn gerealiseerd, zodat vleermuizen hier tijdens de winterperiode van 2012/2013 in kunnen overwinteren.

Afbeelding 12. Locatie vleermuiskelder.

5.8.6 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat er vanwege de aanwezige natuurwaarden en flora en fauna geen belemmeringen zijn ten aanzien van de uitvoerbaarheid van voorliggend bestemmingsplan. Wel zal er (voorlopig) vanuit vergunningvoorwaarden (Nbw) een restrictie nodig zijn op de openstelling van een wandelpad over de zomerkade.

5.9 Landschap

Als gevolg van het plan wordt de karakteristieke overgang tussen rivierengebied en stuwwal sterker benadrukt. De terp en het hoger gelegen terrein van de machinistenschool wordt (deels) verlaagd, waardoor de overgang sterker wordt geaccentueerd. Daarnaast zorgt deze verlaging er voor dat de natuurlijke invloed van de overstromingen meer vat krijgt op het landschapsbeeld. Er ontstaat een meer dynamisch landschap, passend bij de locatie. De verlaging van de zomerkade leidt niet tot een hogere overstromingsfrequentie of -duur, maar de overstroming krijgt wel meer vat op het landschap. Al met al is sprake van een verbetering van de landschappelijke kwaliteit van het gebied.

Het cultuurlandschappelijk beeld ondergaat als gevolg van het plan een verandering. Kenmerkende elementen die bijdragen aan het cultuurlandschappelijk beeld worden gedeeltelijk weggenomen (terp steenfabriek, terrein machinistenschool, verlaging zomerkade). Er ontstaat een meer natuurlijk landschap dat, nadat het door de mens is gevormd, meer onder invloed komt te staan (en verder wordt gevormd) door natuurlijke invloeden. In het plan is op verschillende manieren aandacht besteed aan het behoud van het cultuurlandschappelijke beeld. Vanaf de rand van het gebied zullen verschillende doorzichten worden gecreëerd vanaf de bebouwing naar het gebied. Een deel van de terp en de steenfabriek blijft behouden en wordt gebruikt voor extensieve recreatief medegebruik van het plangebied. Het plan gaat uit van behoud van de schoorsteen van de steenfabriek. Hierdoor blijft de schoorsteen een bovenlokaal landmark. Ook de zomerkade blijft ondanks verlaging bestaan en wordt benadrukt door het gebruik hiervan door recreanten. Het recreatieve medegebruik van het gebied zorgt ervoor dat het gebied publiekelijk toegankelijk wordt.

Vanuit het oogpunt van landschap kan worden geconcludeerd dat er geen belemmeringen zijn ten aanzien van de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

5.10 Archeologie en cultuurhistorie

Door een combinatie van ingrepen, in het bijzonder de verlaging van de zomerkade en de sloop van de oude steenfabriek – met uitzondering van de schoorsteen – ontstaat onvermijdelijk een aantasting van de historisch-geografische structuur van het gebied.

Echter, de voorkeursvariant scoort in het planMER op dit punt beter (minder negatief) dan de overige onderzochte varianten. Er treden geen negatieve effecten op ten aanzien van (behoud van) (rijks)monumenten of dorpsgezichten.

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 gelden voor verschillende delen van het plangebied verschillende archeologische verwachtingswaarden. Het noordelijke deel van het gebied heeft een hoge of middelhoge verwachtingswaarde. Daar is in het kader van dit bestemmingsplan geen archeologisch booronderzoek uitgevoerd. In verband hiermee is voor dat deel van het gebied een archeologische (dubbel)bestemming opgenomen (zie verbeelding en regels), conform het archeologisch beleid en de generieke plansystematiek van de gemeente Rhenen.

Het zuidelijke deel van het gebied is onderzocht op eventuele vindplaatsen, maar deze zijn niet aangetroffen. In verband hiermee is dat deel van het gebied door het bevoegd gezag vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling. Daarbij is tevens bepaald dat een Programma van Eisen (PvE) dient te worden opgesteld voor passieve archeologische begeleiding (AB) om het opsporen en documenteren van eventueel aanwezig maritiem erfgoed te borgen. Dit betekent dat werkzaamheden stil worden gelegd als er een object wordt aangetroffen wat mogelijk van archeologische waarde is en dat dan een archeoloog wordt ingeschakeld en bevoegd gezag alsmede RCE op de hoogte wordt gesteld.

5.11 Verkeer en ontsluiting

Voorliggend bestemmingsplan is erop gericht dat er meer ruimte voor de rivier komt. Door het obstakelvrij maken wordt een bijdrage geleverd aan het behalen van de veiligheidsdoelstellingen voor de Nederrijn en wordt tegelijkertijd een impuls gegeven aan de ruimtelijke en natuurlijke kwaliteit. Een fors deel van het steenfabriekterrein en een deel van het terrein van de voormalige machinistenschool worden afgegraven.

Daarnaast wordt de beleving van de rivier en uiterwaard geoptimaliseerd. Het beheer van het gebied wordt na de inrichting betrokken bij de naastgelegen Amerongse Bovenpolder waardoor een groter aaneengesloten natuurgebied ontstaat. In het gebied wordt alleen extensieve dagrecreatie mogelijk gemaakt (wandelen, fietsen et cetera) met een beperkte horecavoorziening (theetuin).

Een toegangsweg wordt aangelegd voor voetgangers en fietsers en er is een (halfverharde) toegangsweg voorzien voor beheer en bevoorrading van de theetuin en voor hulpdiensten. Op het hooggelegen gedeelte van de voormalige Machinistenschool is een parkeerplaats voor maximaal 30 auto's voorzien. Deze parkeervoorziening wordt ontsloten via de Oude Weg. Uit onderzoek is gebleken dat dit de meest overzichtelijke en veilige ontsluiting is. Het aantal parkeerplaatsen is als volgt onderbouwd:

- Aantal bezoekers van het gebied in de meest drukke periodes buiten hoogwater (voorjaar en najaar):
 - weekenddagen: circa 200;
 - weekdays: circa 50.
- Vervoerwijze bezoekers weekend:
- 50% per auto, 50% van dichtbij (fiets/lopend): per auto gemiddeld 2 inzittenden, dus 50 auto's op een dag.
- Gemiddeld verblijf van 2 uur binnen de periode 11:00 – 16:00 uur: totaal 100 parkeeruren over 5 uur is gemiddeld 20 per uur.

Op een drukke weekenddag zijn dus 20 van de 30 parkeerplaatsen tussen 11:00 en 16:00 uur bezet. De extra parkeerplaatsen dienen om het risico op overloop naar parkeren in de buurt te beperken op momenten dat de intensiteit hoger uitkomt.

Op basis hiervan is sprake van 50 auto's die op een drukke weekenddag van de N225 afslaan of hier weer willen invoegen, globaal in de periode tussen 11:00 en 16:00 uur. Dit betekent dat er in die periode gemiddeld 10 voertuigen per uur verwacht worden. Dit is zo beperkt, dat dit geen problemen oplevert voor de doorstroming en de verkeersveiligheid op de N225.

Geconcludeerd kan worden, dat de verkeers- en ontsluitingsbewegingen die het gevolg zijn van voorliggend bestemmingsplan probleemloos kunnen worden afgewikkeld via het bestaande wegen- en padennetwerk.

Vanwege verkeers- en ontsluitingsaspecten zijn er dan ook geen belemmeringen ten aanzien van de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

5.12 Leefomgeving

De effecten op de leefomgeving zullen als gevolg van het plan minimaal zijn. De woningen zullen bereikbaar blijven net als nu het geval is. Gedurende de aanleg zal wellicht enige overlast niet zijn uit te sluiten, maar na afloop van de werkzaamheden ontstaat een natuurgebied met slechts extensieve (dag)recreatieve mogelijkheden. De ruimtelijke kwaliteit van het gebied en zijn omgeving nemen hierdoor duidelijk toe.

5.13 Kabels en leidingen

In het plangebied liggen rioolpersleidingen en een hoofdaardgasleiding van de Gasunie. Deze dienen juridisch-planologisch te worden beschermd. Op de verbeelding zijn de leidingen weergegeven met een daarbij behorende zakelijk rechtstrook. In verband met het veilig en ongestoord functioneren van de leidingen is ten aanzien van de bouw van bouwwerken een aanvullende regeling opgenomen in de regels van voorliggend bestemmingsplan.

In verband met de maatregel obstakelverwijdering Elst, als onderdeel van het project Ruimte voor de Rivier 4 Maatregelen Nederrijn, is nauw overleg gevoerd met de leidingbeheerders in het plangebied. Met de uitvoering van het maatregelenpakket wordt rekening gehouden met de kabels en leidingen in het plangebied.

5.14 Conclusie

Uit de voorgaande paragrafen is gebleken dat er geen belemmeringen zijn ten aanzien van de uitvoerbaarheid van voorliggend bestemmingsplan.

6 Juridische planopzet

6.1 Opzet bestemmingsplan

Het bestemmingsplan is het belangrijkste ruimtelijke ordeningsinstrument waarmee de gemeente de gebruiksmogelijkheden van gronden op een juridisch bindende wijze kan vastleggen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het gaat om toelatingsplanologie: de gebruiker van de gronden kan van overheidswege niet worden verplicht de in het bestemmingsplan opgenomen gebruiksvorm ook daadwerkelijk te realiseren (verwezenlijken van de bestemming). In verband hiermee bevat elk bestemmingsplan overgangsrecht op grond waarvan bestaand, van de bestemming afwijkend feitelijk gebruik mag worden voortgezet.

Een bestemmingsplan bevat twee onderdelen, namelijk een verbeelding en bijbehorende regels. De toelichting (op de regels en de verbeelding) vormt juridisch beschouwd geen onderdeel van het bestemmingsplan, maar speelt wel een belangrijke rol bij de interpretatie van de regels en de verbeelding. Voor een goed begrip van de (on)mogelijkheden van het bestemmingsplan dienen de verbeelding, de regels en de toelichting in onderlinge samenhang te worden beschouwd. Het een kan niet los worden gezien van het ander.

In verband met de digitaliseringsverplichtingen uit de Wet ruimtelijke ordening (Wro) is het plan conform de RO standaarden 2008. De RO Standaarden 2008 bestaat uit een pakket aan standaarden verdeeld in:

- standaarden voor de beschrijving van het technische model waaraan de ruimtelijke instrumenten moeten voldoen;
- praktijkrichtlijnen die de toepassing van het model beschrijven;
- een standaard voor structuur en presentatie van een ruimtelijk instrument;
- een standaard voor publicatie en authenticatie van een digitale dataset van een ruimtelijk instrument.

Los van deze verplichting dient het bestemmingsplan (ook) in analoge vorm te worden vastgesteld door de gemeenteraad.

Op de verbeelding zijn bestemmingen weergegeven. In de regels is vervolgens per bestemming geregeld welk gebruik en welke bebouwing is toegestaan. Náást bestemmingen zijn op de verbeelding ook aanduidingen opgenomen. Een aanduiding heeft alleen betekenis als in de regels aan de betreffende aanduiding een gevolg wordt verbonden.

6.2 Nadere toelichting op de regels

De regels zijn conform de Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen 2008 (SVBP2008). De SVBP2008 is één van de standaarden van de RO standaarden 2008. Deze standaard heeft geen enkele betrekking op de inhoud van de regels, maar regelt uitsluitend de structuur en wijze waarop de planregels zijn opgebouwd. Tevens is zoveel mogelijk de in de gemeente Rhenen gebruikelijke structuur van het bestemmingsplanregels gevolgd.

De regels van het bestemmingsplan zijn ondergebracht in vier hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1 (artikelen 1 en 2) bevat de inleidende regels. Deze regels beogen een eenduidige interpretatie en toepassing van de overige, meer inhoudelijke regels en van de verbeelding te waarborgen.
- Hoofdstuk 2 (artikelen 3 tot en met 8) bevat de bestemmingen van dit bestemmingsplan. Alle bestemmingen bevatten in ieder geval bestemmings- en bouwregels. Bij sommige bestemmingen zijn aanvullende regels opgenomen.

- Hoofdstuk 3 (artikelen 9 tot en met 12) bevat enkele algemeen geldende regels.
- Hoofdstuk 4 (artikelen 13 en 14) bevat het overgangsrecht en een slotregel.

Hieronder volgt een toelichting op de bestemmingsregels (hoofdstuk 2).

Bestemming “Groen” (artikel 3)

Het gebied in het uiterste noorden van het plangebied, nabij de Elsterstraatweg, betreft gemeentegrond. Het gebied wordt gebruikt als groengebied, maar heeft ook een parkeerfunctie. Tevens zijn watervoorzieningen, speel- en nutsvoorzieningen mogelijk.

Bestemming “Natuur” (artikel 4)

Deze bestemmingsomschrijving is afgestemd op hetgeen de voorkeursvariant mogelijk dient te maken in het plangebied. De hoofdfuncties zijn:

- behoud, herstel en ontwikkeling van landschappelijke en natuurwaarden;
- (bescherming van) (hoofd)watergangen;
- water en waterhuishoudkundige voorzieningen.

Tevens is extensief recreatief medegebruik (geen verblijfsrecreatie) mogelijk. De cultuurhistorisch waardevolle schoorsteen van de voormalig steenfabriek blijft behouden en is op de verbeelding aangeduid.

Bij deze functies behorende voorzieningen, wegen en paden, bruggen, nuts- en infrastructurele voorzieningen en (overige) bouwwerken zijn eveneens toegestaan.

In verband met de aard van de bestemming zijn de bouw mogelijkheden zeer beperkt gehouden. Alleen één gebouw ten behoeve van een horecabedrijf (theetuin) mag worden gebouwd, mits gesitueerd binnen het op de verbeelding aangegeven bouwvlak en met een maximum oppervlakte van 75 m² en een maximale bouwhoogte van 4 meter. De theetuin is voorzien op de terp.

In het kader van de Beleidslijn grote rivieren is deze horecavoorziening in het rivierbed toelaatbaar, aangezien het hier een kleine, ondergeschikte functie als bedoeld in artikel 3 van de Beleidsregels grote rivieren betreft, die geen effecten heeft op het veilig functioneren van het waterstaatswerk, niet leidt tot een feitelijke belemmering voor vergroting van de afvoercapaciteit en geen effecten heeft op de waterstanden (artikel 7 Beleidsregels grote rivieren).

Voor bouwwerken, geen gebouwen zijnde, gelden verschillende bouwhoogtebepalingen, afhankelijk van het type bouwwerk.

Er geldt voor alle gronden binnen deze bestemming een omgevingsvergunningstelsel voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of van werkzaamheden. Dit betreft specifiek benoemde werken en werkzaamheden boven, op en in de bodem. Het belangrijkste toetsingscriterium voor het verlenen van de omgevingsvergunning zijn de waarden en functies die het plan beoogt te beschermen. In dit geval zijn dat de cultuurhistorische, natuurlijke en landschapswaarden van het gebied.

Bestemming “Water” (artikel 5)

De Nederrijn tot aan de grens met de gemeente Buren maakt deel uit van het plangebied van dit bestemmingsplan en heeft de bestemming “Water”. De gronden zijn bestemd voor:

- (bescherming van) (hoofd)watergangen;
- oevers en taluds;
- verkeer te water (dit betreft zowel goederen- als personenverkeer);
- recreatief medegebruik;
- instandhouding en ontwikkeling van landschappelijke en natuurwaarden.

Eén en ander met de daarbij behorende bouwwerken. Dit betreft onder meer bruggen. Specifiek daar waar dat op de verbeelding is aangeduid, is een passantensteiger toegestaan.

Alleen bouwwerken, geen gebouwen zijnde, zijn toegestaan met een bouwhoogte van maximaal 3 meter (zie omschrijving van het begrip “peil” voor de wijze van meten van bouwwerken boven, op of in het water).

Bestemming “Leiding – Gas” (artikel 6)

De gasleiding van de Gasunie is opgenomen in de bestemming “Leiding – Gas”. Dit betreft een zogeheten “dubbelbestemming”. Dubbelbestemmingen “vallen” als het ware over “onderliggende” gebiedsbestemming(en) heen (i.e. de bestemming “Natuur”) en voegen aan deze bestemming(en) een beperking toe (een beperking in gebruiks- en/of bouwmogelijkheden van de onderliggende bestemmingen) of brengt juist een uitbreiding van mogelijkheden ten opzichte van deze bestemming(en) teweeg. Dubbelbestemmingen beogen een heel specifiek ruimtelijk belang te behartigen die in de onderliggende gebiedsbestemmingen niet worden benoemd.

In dit geval gaat het om het veiligstellen van een ongestoord en veilig functioneren van de gasleiding. In verband hiermee bevat het bestemmingsplan een regeling met betrekking tot het bouwen van bouwwerken.

Bestemming “Leiding – Riool” (artikel 7)

De rioolpersleidingen in het plangebied zijn opgenomen in de bestemming “Leiding – Riool”. Zowel inhoudelijk als qua opzet is deze dubbelbestemming vergelijkbaar met die inzake de gasleiding.

Bestemming “Waarde – Archeologie” (artikel 8)

Over het noordelijke deel van het plangebied ligt de bestemming “Waarde – Archeologie”. Volgens de onderzoeken en de gemeentelijke archeologische waardenkaart heeft dit gebied verschillende archeologische verwachtingswaarden. Deze dubbelbestemming beoogt het veiligstellen van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

Bestemming “Waterstaat – Waterkering” (artikel 9)

De zomerkaden in het plangebied hebben de bestemming ‘Waterstaat – Waterkering’. Het betreft de kaden en een strook van 15 meter aan weerszijden van de waterkering(lijn).

Bestemming “Waterstaat – Waterstaatkundige functie” (artikel 10)

Over nagenoeg het gehele plangebied ligt de bestemming “Waterstaat - Waterstaatkundige functie”. Deze dubbelbestemming beoogt het veiligstellen van een belangrijke waterstaatkundige functie van de gronden gelegen in het plangebied van dit bestemmingsplan, namelijk de onbelemmerde afvoer van water, sediment en ijs.

Hiermee bevat het bestemmingsplan een juridisch-planologische vertaling van de Beleidslijn grote rivieren.

7 Uitvoerbaarheid

7.1 Handhaving

Bij het opstellen van een bestemmingsplan speelt handhaving een belangrijke rol. Een goed bestemmingsplan kenmerkt zich onder meer door middel van heldere regels en concreet gemeentelijk handhavingsbeleid. Handhaving van bestaande regels is ook van steeds groter belang. Hierbij wordt de praktijk van gedogen steeds vaker omgezet naar minder regels met een betere handhaving.

Het strikt handhaven van vergunningen, regels en procedures geeft duidelijkheid en maakt de samenleving veiliger. Het gedogen moet worden tegengegaan. Overbodige regels en onduidelijke regelgeving zijn daarom getracht zoveel mogelijk achterwege te laten.

7.2 Economische uitvoerbaarheid

Voorliggend bestemmingsplan maakt de maatregel obstakelverwijdering Elst, als onderdeel van het project Ruimte voor de Rivier, 4 Maatregelen Nederrijn, mogelijk. De financiële middelen die nodig zijn om de maatregelen van Ruimte voor de Rivier uit te voeren, worden beschikbaar gesteld door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Het gaat om in totaal ruim 2,2 miljard euro.

In het kader van voorliggend bestemmingsplan verdient apart aandacht de schaderegeling die is ingesteld voor burgers en bedrijven die schade ondervinden als gevolg van de maatregelen. De uitvoering van maatregelen in het kader van het project Ruimte voor de Rivier kan gevolgen hebben voor wie woont of werkt in het plangebied. In verband hiermee is het Schadeloket Ruimte voor de Rivier ingesteld. Dit loket behandelt aanvragen om schadevergoeding op basis van de Beleidsregel schadevergoeding Ruimte voor de Rivier (Staatscourant 6 mei 2009, nr. 82). Eventuele planschade als gevolg van voorliggend bestemmingsplan komt voor rekening van de initiatiefnemer.

7.3 Maatschappelijke uitvoerbaarheid

In het kader van het overleg als bedoeld in artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening is een concept van het bestemmingsplan in december 2011 toegezonden aan verschillende overheids- en overige instanties. Hieronder zijn de reacties beknopt samengevat en van een antwoord voorzien.

Instantie en reactie	Reactie gemeente
Provincie Utrecht - Ten behoeve van het bestemmingsplan dient een mobiliteitstoets te worden uitgevoerd. - Ten behoeve van het bestemmingsplan dient een nee, tenzij-toets te worden uitgevoerd vanwege de ligging in de EHS. - Verzocht wordt om agrarisch medegebruik niet toe te staan. - Onderzocht dient te worden hoe de antenne in de schoorsteen landschappelijk verantwoord kan worden ingepast. - De maximale bouwhoogte voor bruggen in het plangebied dient te worden verlaagd. - Vanuit landschappelijk oogpunt is het ongewenst dat de terp richting de rivier in hoogte afloopt. - In de toelichting meer aandacht voor de betekenis	De toelichting is aangevuld met de mobiliteitstoets en met de uitkomsten van de nee, tenzij-toets. Agrarisch medegebruik is geschrapt uit de regels. Wat betreft de antennen merkt de gemeente op, dat deze niet direct (bij recht) mogelijk wordt gemaakt, maar pas na een (binnenplanse) afwijking waarbij, onder meer, wordt getoetst op cultuurhistorische en landschappelijke aspecten. De bouwhoogte van de bruggen is afgestemd op het definitief ontwerp (peil is NAP). De betekenis van het gebied als nationaal landschap wordt nader toegelicht in het plan.

van het gebied als nationaal landschap en voor de kernkwaliteiten.	
Provincie Gelderland • Geen opmerkingen.	De gemeente neemt kennis van de reactie.
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden • Negatief advies vanwege het ontbreken van een waterparagraaf waarin de gevolgen voor de waterhuishouding van het bestemmingsplan worden beschreven. • In verband met de zomerkaden in het plangebied dient de (dubbel)bestemming 'Waterstaat – Waterkering' te worden opgenomen in de regels en op de plankaart dient een beschermingszone t.b.v. de waterkering te worden opgenomen.	De waterparagraaf is opgenomen in het plan. De zomerkaden in het plangebied zijn voorzien van de (dubbel)bestemming 'Waterstaat – Waterkering'. Deze aanpassing is doorgevoerd in de regels en op de verbeelding.
Gemeente Buren • Geen opmerkingen.	De gemeente neemt kennis van de reactie.
Gemeente Utrechtse Heuvelrug • Verzocht wordt om een correctie wat betreft de beschrijving van de vigerende bestemmingsplannen binnen het plangebied.	De betreffende paragraaf is aangepast vanwege de inwerkingtreding van het bestemmingsplan Buitengebied 2010 van de gemeente Rhenen.
Milieudienst Zuidoost-Utrecht • Verzocht wordt om een kleine aanvulling in de toelichting ten aanzien van het thema archeologie en tevens om voor het noordelijke deel van het plangebied de (dubbel)bestemming 'Waarde - Archeologie' op te nemen vanwege de hoge archeologische verwachtingswaarde. • Verzocht wordt om de toelichting ten aanzien van het thema flora en fauna te verduidelijken, onder meer ten aanzien van vleermuizen.	Het thema archeologie in de toelichting is aangevuld en het noordelijke deel van het plangebied heeft de (dubbel)bestemming 'Waarde – Archeologie' toegekend gekregen ter bescherming van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Deze aanpassing is doorgevoerd in de regels en op de verbeelding. Het thema flora en fauna is verduidelijkt in de toelichting.
Welstand en Monumenten Midden-Nederland • Geadviseerd wordt om randvoorwaarden op het gebied van beeldkwaliteit op te nemen in het bestemmingsplan met betrekking tot het horecagebouw dat mogelijk wordt gemaakt, in verband met de ruimtelijke kwaliteit van het gebied.	Op dit moment bestaat niet het voornemen om voor het horecagebouw (de theetuin) beeldkwaliteitseisen te formuleren, aanvullend op de generieke eisen vanuit de gemeentelijke welstandsnota.
Gasunie • Verzocht wordt om de gasleiding op te nemen in het bestemmingsplan.	De gasleiding was al in het bestemmingsplan opgenomen.
Vitens • Geen opmerkingen.	De gemeente neemt kennis van de reactie.
Rijkswaterstaat, Dienst Oost-Nederland • Geadviseerd wordt om in de waterparagraaf in te gaan op de Beleidslijn grote rivieren en de Waterwet. • Het theehuis dient te worden onderbouwd vanuit de Beleidslijn grote rivieren. • De verkeersfunctie te water dient in de regels te worden vastgelegd vanwege de functie van de Rijn als hoofdvaarweg. • Enkele kleine opmerkingen m.b.t. beheer van het gebied en het gebruik van het terrein t.b.v. horeca.	In de waterparagraaf is een verwijzing naar relevant beleid en relevante wetgeving op het gebied van water opgenomen en wordt tevens melding gemaakt van het projectplan dat ten behoeve van het project is opgesteld. In de toelichting is een onderbouwing voor de theetuin opgenomen vanwege de Beleidslijn grote rivieren. De verkeersfunctie is opgenomen in de omschrijving van de bestemming 'Water'. In de toelichting wordt vermeld dat de Stichting Het Utrechts Landschap het gebied gaat beheren, met uitzondering van de gronden die eigendom van de gemeente Rhenen zijn. Het (incidentele) gebruik van het plangebied ten behoeve van horeca, bijvoorbeeld in het kader van een (tijdelijk) evenement, is vastgelegd in de regels van het bestemmingsplan. Dit is conform het gemeentelijk beleid.
Het Utrechts Landschap • Verzocht wordt om een aantal aanvullingen en cor-	De toelichting is op verschillende punten aangepast.

recties door te voeren in de toelichting van het bestemmingsplan.	
---	--